

140
1968

ՀԱՅԿԵՍՏԱՆԻ
ՄԱՐԿԱԳՐԱԿԵՆՏ

ՀԱՄԵՇԻՆ 1968

50

ქართული კულტურის ღიღი ქება

თბილისის საბაზორო უნივერსიტეტის რექტორი, ლენინური პრემიის ლაურეატი აკადემიკოსი ილია შიკაძე.

1912), მოსკოვის უნივერსიტეტის პრეზიდენტი და აღმოსავლურ ენათა ლაზარევის ინსტიტუტის პროფესორი; ვ. პეტრიავილი (1845-1908), გამორჩეული ქიმიკოსი, ოდესის უნივერსიტეტის პროფესორი და ამავე უნივერსიტეტის რექტორი 1907-1908 წლებში; პ. მელიქიშვილი (1850-1927), ცნობილი მკვლევარი ორგანული და აბორიგინული ქიმიის დარგში, ოდესის უნივერსიტეტის პროფესორი, რომელიც შემდეგ თბილისის უნივერსიტეტის პირველ რექტორად იქნა არჩეული, და სხვები. საქართველოშიც მრავალი გამორჩეული მოღვაწე ეწეოდა დიდწინაშეწევლიან სამეცნიერო მუშაობას, ძირითადად ქართველოლოგიის დარგში: დიმიტრი ბაქრაძე, თ. ჟორდანიანი, ნ. ხიზანიშვილი (ურბნელი), პ. უმიკაშვილი, მ. ჯანაშვილი, დ. კარიჭაშვილი, ს. გორგაძე, ექ. თაყაიშვილი და სხვები.

ქართული მეცნიერების განვითარებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა პეტერბურგის ქართველოლოგიურ სკოლას, რომელსაც საფუძველი ჩაუყარა გამოჩენილმა ქართველმა მეცნიერმა, ისტორიკოსმა, რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის საპატიო წევრმა, ასევე პარიზის სააზიო საზოგადოებისა და კოპენჰაგენის ანტიკვართა საზოგადოების წევრმა, საქართველოს უკანასკნელი მეფის გიორგი მე-12-ის შვილმა თეიმურაზ ბაგრატიონმა (1782-1846). ფრანგი ორიენტალისტი და საქართველოს ისტორიის შესანიშნავი მკვლევარი მარტი ბროსე (1802-1880) მის მოწაფედ სთვლიდა თავის თავს. მარტი ბროსე 1837 წელს პეტერბურგში

შენდებოდა. შენობის აგება 1900 წელს დაიწყო ქალაქის განაპირას, გაყეში, ვარახისტევთს. ის ადგილი მაშინ ჯერ კიდევ დაუსახლებელი იყო და თბილისის მოქალაქეებს ბაღ-ვენახები ჰქონდათ გაშენებული. შენობის პროექტი გამოჩენილმა ქართველმა ხუროთმოძღვარმა სვიმონ კლდიაშვილმა შეადგინა. ნიკო ცხეკელიის თავადებული მეცადინეობით აიგო შესანიშნავი შენობა — დღევანდელი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მთავარი კორპუსი.

მაგრამ მართო შენობის აგება, რა თქმა უნდა, უნივერსიტეტს ვერ შექმნიდა. ქართველი საზოგადოების ასეთ ენთუზიაზმსა და ოპტიმიზმს საყვებელი რეალური საფუძველი ასაზრდოებდა. ამ დროისათვის რუსეთისა და უცხოეთის უძაღლესი სასწავლებლებში მეცნიერებას ბევრი ქართველი ახალგაზრდა ეწეებოდა და, რაც ყველაზე უფრო ნიშანდობლივი იყო, ამ უძაღლეს სასწავლებლებსა და სამეცნიერო ცენტრებში

უკვე მოღვაწეობდა ბევრი სახელმწიფე ქართველი მეცნიერი. მაგალითად: ი. ვ. თარხანიშვილი (1846-1908), გამორჩეული ფიზიოლოგი, მოწაფე ი. სეხნოვისა და მსწავლებელი ცნობილი ფიზიოლოგის ი. პავლოვისა, პეტერბურგის სამხედრო-სამედიცინო აკადემიისა და პეტერბურგის უნივერსიტეტის პროფესორი; ალ. ხახანაშვილი (1866-

გადმოვიდა სამუშაოდ. მისი თაოსნობით 1845 წელს პეტერბურგის უნივერსიტეტში დაარსდა ქართული ენის კათედრა. ამ კათედრაზე შემდგომ მუშაობდნენ გამოჩინილი ქართველი მეცნიერები დ. ჩუბინაშვილი (1813-1891), ალ. ცაგარელი (1844-1929), ნიკოლოზ შარია (1864-1934). აქვე მიიღო მეცნიერული წრეობა და დაიწყო თავისი სამეცნიერო მუშაობა ქართული უნივერსიტეტის მთავარი ორგანიზატორი და დამაარსებელი ივანე ჯავახიშვილი (1876-1940).

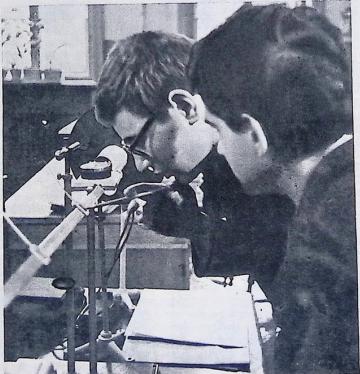
მართალია, მეცნიერებათა ბევრ დარგში ქართველი მეცნიერები მიღწევები მიაღწიეს მხოლოდ იყო, დიდი იყო ქართველი მეცნიერების წარმატებები პეტერბურგის უნივერსიტეტის ქართული ენის კათედრაზე, მაგრამ, ქართველ ხალხსა და ქართულ ნიადაგს მოწყვეტილი, ისინი სათანადოდ ვერ ემსახურებოდნენ მშობლიური ხალხის ინტერესებს. მხოლოდ სამეცნიერო ცენტრის საქართველოში გადმოტანა, ქართველ ხალხთან შედარო კონტაქტი მისცემდა მათს მოღვაწეობას ნამდვილი გროვნიული მეცნიერების ხასიათს, ჩაუყენებდა ქართველი ხალხის ნამდვილ სამსახურში. ამას კარგად გრძობდნენ სამშობლოს გარეთ მოღვაწე ქართველი მეცნიერები და მზად იყვნენ გაეღოთ ყოველგვარი მსხვერპლი ქართული მეცნიერების აღორძინებისათვის. ამ საქმის მოთავედ ივ. ჯავახიშვილი გამოვიდა.

1903 წლიდან ივ. ჯავახიშვილი პეტერბურგის უნივერსიტეტის პროფესორად იმუშავებდა. თავისი არჩევულებრივი ნიჭისა და ფართო მეცნიერული მომზადების წყალობით მას შეეძლო ბრწყინვალე კარიერა შეექმნა პეტერბურგში, მაგრამ სახელოვანმა მამულიშვილმა იმთავითვე ქართული მეცნიერების წინსვლა დაისაბა მზანად. 1917 წლამდე ივ. ჯავახიშვილი პეტერბურგში მოღვაწეობდა, მაგრამ თავის უმთავრეს შრომებს ქართულად წერდა. ეს წიგნები შემდგომ ქართველ სტუდენტებს სახელმძღვანელოებად გამოადგათ. 1907 წელს ივ. ჯავახიშვილმა პეტერბურგში დააარსა ქართველ სტუდენტთა სამეცნიერო წრე, სადაც ახალგაზრდებს მომავალ ქართულ უნივერსიტეტში

სამუშაოდ აზნადებდა. იმის ვასარკვევად, თუ სად, რომელი ქართველი მეცნიერი მოღვაწეობდა ამ მეცნიერების რა დარგში მზადდებოდნენ მომავალი ქართველი სპეციალისტები, ამ წრემ რუსეთისა და უცხოეთის უმაღლეს სასწავლებლებში სავანებო „ახეტიკები“ დაგზავნა ამ გამოკითხვამ მერტად სასურველი შედეგები გააკრავა. ცნობილი გახდა, რომ მეცნიერების თითქმის ყველა მნიშვნელოვან დარგში გვეყავდა ან მზადდებოდა ქართველი სპეციალისტი და ყველა ქართველი მეცნიერი თანახმა იყო ემუშავა მომავალ ქართულ უნივერსიტეტში.

1917 წლის თებერვლის რევოლუციამ ბნელეთის ციხე-ბუჩქი, რუსეთის ცარიზმი დაამხო. ივანე ჯავახიშვილმა და მისმა თანამებრძოლებმა: იოსებ ყიფშიძემ, შალვა ნუტუბიძემ და სხვებმა დაუყოვნებლივ გააჩაღეს პრაქტიკული მუშაობა. მალე ივ. ჯავახიშვილი თბილისში ჩამოიდა და ქართული საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა კრებას იწვევს. კრებაში აირჩია ქართული უნივერსიტეტის დამფუძნებელი საზოგადოება. ამ საზოგადოებამ დიდი მუშაობა გას-

წია უნივერსიტეტის დაარსებისათვის საჭირო კონკრეტი სახსრების შესაგროვებლად. ქართული უნივერსიტეტის დაარსება მარტო ქართველი ხალხისა კი არა, მომე მეზობელი ხალხების მოწინავე წარმომადგენლებიც ერთხანში მოამთხარა. მაგალითად, დიდი სომეხი მწერალი ივანეს თუმანიანი სწერდა უნივერსიტეტის დამფუძნებელი საზოგადოების ერთ-ერთ წევრს, გახუთ თემის რედაქტორს ვრ. დიასამიძეს: „ქართველსა გროვოლ ნიკოლოზს ძვე, მხოლოდ მეცნიერება, ლიტერატურა და ხელოვნებაა ძველამოსილი ამოაოსს ხალხთა გამოშველი უფსკრულში და მხოლოდ ისინი ქმნიან უცხოეთს მერმისსა და მომავლის ნამდვილ აღამაისს. ამიტომ თქვენ გაიგებთ ჩემს სიხარულს ქართული უნივერსიტეტის გახსნის გამო. მე აღტაცებაში მოვდივარ, როდესაც წარმოვიდგენ სიცოცხლისმოყვარე, კეთილშობილ, მშობლიურ ენაზე უმაღლეს განათლებას ზიარებულ ქართველ კაცს. როდესაც ჩვენ შეგვეძლება მივესალმით კავასიის სხვა ხალხებისთვის უმაღლესი სასწავლებლების გახსნას,

ფოტოგის ფაქულტეტის სტუდენტები
მეცნიერის ლაბორატორიაში.

მანინ, მეცნიერებისა და ხელოვნების საფუძველზე შევიყრებით და დავამყარებთ ურთიერთობასა და პატივისცემას. გთხოვთ, გრავოლ ნიკოლოზის ძეგ, ჩივილ და გადსვლეთ ვინაც ჯერ არს, მიიღე მხურვალე სალამი ამ მიზნის გამო, აგრეთვე ჩემი 100 მანეთი წვლილი (ო. თუმანიანი 20 მანეთი შემოსწირა უნივერსიტეტს. ნ. ა.), რომელიც შესაძლოა, ერთ-ერთ საშენ მუშა გამოადგეს აუცილებელი ქართული კულტურის დიდებულ შენობას. თქვენი ღირს პატივისცემული ოჯახი თუნიანიანა“.

დროებითი შეფარება ყოველმხრივ ცალკეადა ხელი შეემალა ქართული უნივერსიტეტის დაარსებისათვის. ამ შერივ იგი არაფრით უკეთესი არ იყო მეფის მთავრობად. 22 ივნისს უნივერსიტეტის საზოგადოების მიერ გამოყოფილმა კომისიამ (ივ. ჯავახიშვილი, ექ. თაყაიშვილი, ფ. გრაგინაშვილი, ი. ლორთქიფანიძე და სხვ.) მიიღო ივ. ჯავახიშვილის მიერ შედგენილი უნივერსიტეტის საზოგადოების წესდება და თვით უნივერსიტეტის ძირითადი დებულებები. ეს წესდება და დებულებები გადაეცაზა დასამტკიცებლად დროებითი მთავრობის განათლების სამინისტროს. მაგრამ დროებითი მთავრობა, სხვადასხვა მოგონილი მიზეზებით, ავიანებულა დამტკიცებას. დროებითი მთავრობა გადაეცა თავის ანტიხალხურ პოლიტიკას. ოქტომბრის ძლიერებისობა რევოლუციამ ისიც ისტორიის სანაგვე ყუთში გადაისროლა. რუსეთში სამპოთა ხელისუფლება დაეყარა. მაგრამ საქართველო ნაციონალისტურმა წრეებმა მოწყვიტა სამპოთა რუსეთს და ამ თანაობით დიქტატურა დაამყარეს. თუმცა მენშევიკებმა მთავრობამ „ეროვნულ“ დეკლარაციები გამოაქვეყნა, ე. წ. ერთხელმა სამპოთ უარი თქვა უნივერსიტეტისათვის ქონებრივი დახმარების გაწევზე. რჩებოდა მხოლოდ ისევე ქართულ მეცნიერება უნაგარი ვთხოვიანში და ქართველი ერის მოწინავე ადამიანთა შემოწირულებები, სხვადასხვა საქველმოქმედო ღონისძიებებიდან მიღებულნი მცირეოდენი შემოსავალი და სხვა. უნივერსიტეტის დამფუძნებელთა ხელი მერღვე მივირ სასტრები იყო, გადაწყდა უნივერსიტეტი დაარსებულყოფი რიგობა ყვერ დაწესებულზედა. ივ. ჯავახიშვილს და მის თანამებრძოლებს იმედო ჰქონდათ ქართველი ხალხის მხარდაჭერისა, რომელიც არ გასწრაფდა ამ ქართული მეცნიერების აღორძინების კერას,

იყვლი კვირდათ ქართველი მეცნიერების პატივითხმისა, რომლებიც ყოველგვარ გაჭირვებას ატანდნენ ყოველგვარ მეცნიერების განვითარებისათვის, იმედო ჰქონდათ ნათელი მომავალი დღისა...

1917 წლის ბოლოსათვის თბილისში თანდათანობით იყარა თავს ქართველი მეცნიერები. უნივერსიტეტის დამფუძნებლისათვის ივ. ჯავახიშვილის გვერდით იღქვინან: ექ. თაყაიშვილი, ფ. გრაგინაშვილი, დ. შანიძე, ქ. ქეძეძეძეძე, დ. უხანაძე, გ. ახვლედიანი, შ. ხუციშვილი, პ. მელიქიშვილი, ი. ყიფშიძე, ბ. გენაშვილი. მათ მხარში ედგა ქართველი საზოგადოების საუკეთესო ნაწილი.

1918 წლის 13 იანვარს შედგა უნივერსიტეტის პროფესორთა კოლეგიის პირველი ოფიციალური სხდომა. ივ. ჯავახიშვილის წინადადებით პროფესორთა სამპოთ უნივერსიტეტის რექტორად აირჩია დამსახურებული პროფესორი პეტრე მელქიშვილი. უნივერსიტეტში თავდაპირველად მხოლოდ ერთი ფაკულტეტი იქმნებოდა — ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ანუ სიბერძნისმეტყველების ფაკულტეტი, რომლის დევნიდაც პროფესორი ივ. ჯავახიშვილი აირჩიეს. უნივერსიტეტის პროფესორთა პირველი მდივნად აირჩიეს პროფესორი იოსებ ყიფშიძე. უნივერსიტეტის ოფიციალური გახსნის დღედ დაინიშნა 26 იანვარი — ქართული კულტურის დავით აღმაშენებლის ხსენების დღე.

ამ დღეს დიდი ზეიმი იყო ვარაზის ტარის აღმართულ მეცნიერების თეთრ ტიპარში. შინობა ვერ იტყვია ხალხს. საზეიმო სხდომაც უნივერსიტეტის ისტორიაზე სიტყვა წარმოთქვა უნივერსიტეტის სწავლებელ მდიანამა, პროფესორმა იოსებ ყიფშიძემ. პეტრე ერთი ჩვენგანი, — აღნიშნავდა მომხსენებელი, — თვით უკიდურესი ოპტიმისტიც ვი ვერ წარმოადგენდა, რომ ტელისის ასე მალე ელისტორიდა უნივერსიტეტსა და ისიც ქართულ უნივერსიტეტს. მაგრამ იმ ზოგადრულმა ვაძათ სრბოლამ, რომლის მოწყვნი აგერ ეს ერთი წელია ჩენა ვართ, ერთის შეხედვით შეუძლებელი შესაძლებლად გახადა და დიდხანს ქართული უნივერსიტეტი ოფიციალურად გახსნილია“. როგორც მომხსენებელმა, ისე იმ პირებმა, ვინც სიტყვა წარმოთქვა, სხვაგვარად აღნიშნეს ივანე ჯავახიშვილის უდიდესი დამსახურება უნივერ-

სიტეტის დამფუძნებაში. დამწერელ საზოგადოებამ დიდი ოჯახიც გაუმართა უნივერსიტეტის დამაარსებლებს. 30 იანვარს უნივერსიტეტში პირველი ღმერთი პროფესორმა ივანე ჯავახიშვილმა წაიკითხა. ასე დაიწყო პირველი სემესტრი უნივერსიტეტის ცხოვრებაში...

ყოველმხრივ გამართლდა ივ. ჯავახიშვილის და მისი თანამაარსებლების იმედები და წინასწარგვეტები. ქართველმა ხალხმა არ გაწარია თავისი ერთგულული უმალადი სასწავლებელი და, თუმცა ეკონომიური თუ პოლიტიკური პირობები მეტად მძიმე იყო, თავის ყოველმხრივ მზრუნველობას არ აკლებდა მას.

თავდაპირველად უნივერსიტეტის ერთადერთი სიბერძნისმეტყველების ფაკულტეტზე მხოლოდ ჰუმანიტარული საგნები იკითხებოდა. მაგრამ უნივერსიტეტის მსგეობების ითავითვე განზრახული ჰქონდათ მისი ვაზრდა-დავითობა საზოგადოებისმეტყველო დარგების დამტკიცებით.

ამიტომ იყო, რომ პროფესორთა სამპოთ პირველვე შემადგენლობაში შევიყვანეს საზოგადოებისმეტყველო დარგის წარმოადგენლებიც — პროფესორებმა—პეტრე მელქიშვილი, ახდრია რაზმაძე და ანდრია ბენაშვილი, ხოლო რექტორად აირჩიეს მსოფლიოში სახელმწიფოეკილი მეცნიერი (ქმიის დარგში) პეტრე მელიქიშვილი. უნივერსიტეტში სამპოთვე იმთავითვე მოიწვიეს რუსეთსა თუ უცხოეთში მომწევე სხვადასხვა საზოგადოებისმეტყველო დარგის ქართველი მეცნიერები, მაგალითად, ს. ქურდიანი—ბოტანიკის პროფესორი, ალ. თვალჭერლიძე—მინერალოგიის პროფესორი, ა. ნათიშვილი—ანატომიის პროფესორი, ვ. მოსკვილი—ფიზიოლოგი და სხვები. მალე უნივერსიტეტში შემოხალა იწყებოდა. 5. მუსხელიშვილი, ა. ჯანელიძე, ი. ბერიტიშვილი, სამედიცინო დარგის პროფესორები ს. ვირსალაძე, გრ. მუხაძე, ალ. ალადაშვილი და სხვები. ქართული ხელოვნების ისტორიის კათედრას სათავეში ჩაუდგა პროფესორი გ. ჩუბინაშვილი.

1918 წლის შემოდგომის სემესტრიდან უნივერსიტეტში უკვე გაიხსნა ახალი გაერთიანებული ფაკულტეტი — სამათემატიკო-საზოგადოებისმეტყველო და სამკურნალო, ხოლო 1919 წლიდან ამ ფაკულტეტს დაემატა აგრონომიული განყოფილება. განსაკუთრებით გაზარდა და გავრცობდა უნივერსიტეტი საქართველოში სამპოთა ხელისუფლების გა-

მარჯვების შემდეგ, მას ახალი დიდი ამოცანები დაეკისრა. უნივერსიტეტს უნდა აღეზარდა სახალხო მეურნეობისათვის მეტად საჭირო სპეციალისტები, აქ უნდა გამოიყოფოთ პრაქტიკული მეცნიერული კვლევა, მომზადებულიყო სამედიცინო კადრები და მალაკვალიფიკირი პედაგოგები. უნივერსიტეტსავე დაეკისრა მზრომელთა ფართო მასებში სპეციალური და პოლიტიკური ცოდნის შექმნა. თუ კი აქამდე უნივერსიტეტში სწავლა მხოლოდ შეძლებული იქნასების შეილება შეეძლოთ, საქართველოში სამჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ვხვდებით მზრომელი ფენებიდან გამოსულნი იყვნენ ახალგაზრდებს. უნივერსიტეტში შეიქმნა სპეციალური მოსამზადებელი ფაკულტეტი — მუშაყი, სადაც მუშებსა და გლეხებს შეეძლოთ სათანადო მომზადება მიეღოთ, რათა შემდგომ უნივერსიტეტში გაეგრძელებინათ სწავლა.

სამჭოთა ხელისუფლების პირველ წლებში მოხდა უნივერსიტეტის რეორგანიზაცია, რის შემდეგაც აქ ხუთი ძირითადი ფაკულტეტი ჩამოყალიბდა: პედაგოგიური (სიბრძნისმეტყველების, სამათემატიკო, საბუნებისმეტყველო და ქიმიურ-ფარმაცევტული დარგებით), პოლიტექნიკური, სამკურნალო, აგრონომიული და სოციალ-ეკონომიური. ვიზარდა სტუდენტთა რაოდენობაც. პირველ წელწადს უნივერსიტეტში 400-მდე სტუდენტი ჩაირიცხა. 1921 წლისთვის უნივერსიტეტში 3054 სტუდენტი ირიცხებოდა, 1925 წლისთვის — 4663, 1928 წელს კი სტუდენტთა რიცხვმა უკვე 8000-ს მიაღწია.

ამჟამად უნივერსიტეტში 13 ფაკულტეტი: მექანიკა-მათემატიკის, ფიზიკის, კიბერნეტიკის, ქიმიის, ბიოლოგიის, გეოგრაფია-გეოლოგიის, ისტორიის, ფილოსოფიისა და ფსიქოლოგიის, ფილოლოგიის, დასავლეთ ევროპის ენებისა და ლიტერატურის, ამონსავლეთ ცოდნეობის, ეკონომიკისა და იურიდიული. სწავლება წარმოებს დღის, საღამოს და დაუსრულებელ განყოფილებებზე. უნივერსიტეტში ამჟამად 13 ათასზე მეტი სტუდენტი სწავლობს. მათთვის ყოველგვარი პირობებია შექმნილი მეცნიერებათა საფუძვლები დაუფლებინათ. სტუდენტები უზრუნველყოფილი არიან სტაჟინდობით, მათ შორის საუკეთესოებს სახელობითი სტაჟინდობები ემლევათ. სტუდენტთა განვარჯუნებაშიათეულობით სსსრ-წავლო კაბინეტი და ლაბორატორია,

მიანია-მათემატიკისა და ეკონომიური ფაკულტეტების ახალი კორპუსის მშენებლობა.

მუზეუმები და სხვა სასწავლო-სამეცნიერო დაწესებულებები. სტუდენტთა აღზრდას 950 პროფესორ-მასწავლებლები ხელმძღვანელობს, მათ შორის 34 სსრ კავშირის და საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წევრია, 165 — პროფესორია.

უნივერსიტეტის კურსდამთავრებულთა პირველი გამოშვება 1922 წელს მოხდა. ამ წელს უნივერსიტეტის დამთავრების დიპლომს 28 კაცს მიეცა. მათ შორის 8 უნივერსიტეტის დატოვებულ სპორტსმენებს მოსამზადებლად. ესენი იყვნენ: ს. ჯანაშია, თ. ლომოური, ა. ჩიქოვანი, ვ. თოფური, კ. ბაქრაძე, ი. რ. სურგულაძე, შ. ამირიანი, შ. ვილი და გ. ჯაბია, რომელთა ქართულ მეცნიერებათა შორის გაუთქვეს სახელი. ამჟამად უნივერსიტეტის დამმარსებელ და პირველი თაობის საყვავლოთად ცნობილი პროფესორებში ერთად (ესენი არიან: აკადემიკოსები ა. შ.

ნინო, გ. ახვლედიანი, შ. ნუცუბიძე, ივ. ბერიძე, ვილი, ნ. მუსხელიშვილი, ალ. ჭავჭავაძე და სხვები), თბილისის უნივერსიტეტში წართმავნილებულიათეულობით მსოფლიოში სახელგანთქმული მეცნიერი მუშაობს: უნივერსიტეტის რექტორია აკად. ი. ეკვა, აკადემიკოსები — ვ. კუპრაძე, ვ. წერეთელი, ე. ხარაძე, ს. ყუბანიშვილი და სხვები.

თითქმის არ არის ჩვენი სოციალისტური სამშობლოს კულტურული თუ სამეცნიერო ცხოვრების არცერთი უბანი, სადაც წარმატებით არ მოღვაწეობდეს თბილისის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული. ასეთი კიათეულობით არიან. სახელოვანი უნივერსიტეტის მიერ განვლილი 50 წელი, მომავალი კი მას კიდევ უფრო მარწმინავალ აქვს.

ნ. ასათიანი,
ისტორიის მეცნიერებათა
კანდიდატი. დონეცკი.

მე ქვე კრწანისზე

მიხილ მკვლევარი

შემოდგომა სწვევდა ორთაქალისა და გარეუბნის ბაღებს. ქალაქის ვიწრო სველებში ჭარბად გამდგარიყთ ატმის, ახლად დაწურული ყურძნისა და ანახდად მოკრალილი, დამბალი ტყავის შორიანი სუნი დამაკანებინდა.

მერთალად წვებოდა ბინდი ქუჩებში და ჩრდილი თრიალეთის მთებზე. ჩამავალი მზის სხივები ეთხოვებოდნენ ცადატყორცხილი გუმბათების ჯვრებს. სიღაბადი, ნარიყალა და ანრისსატე უფსკრულებში იძირებოდნენ. იწურებოდა დღე.

მიყვარებულყო მათიან-ბახარი. მისიბნებოდათ სამჭედლო გრდემლებს, მხარული ჟღარუნით რომ აესქდნენ დღეს. მისთვლებოდათ ყავახანებს და ჩაისანებს. ჩრდილი დასდ-

ბოლოდ ხარახსანათ რიგებს. ოქრომჭედლებთან მიბინდულიყო ლალი და ფირუზი. მიყვებულყო ოქრო და ალმასი. წვებოდა ქალაქი მწებრში. მხოლოდ აქა-იქ იმხიდა ხმაური, ისიქ მიხვლებულად და ყრუდ.

განჯის შარს ქარავნები გაკჭროდა და ნელო ტატიი აქლემებისა შეგახამებოდა ევენების ქღარუნს. ჩუმი შეახილი ქარავანბაშისა და ანახდად ნათქვამი სიტყვა სვედიანად ღნებოდა დაისში.

განჯის კართან ტვეა არ იყო. ქარავანებში სადღომი ძვირობდა. დასურულებელი წვება აქლემებისა განსატვირთავად რიგში დგებოდა. გადმოქონებათ: ტყავი, ფარჩა და ატლასი. ქათობი დიბისა და შალი ქამშრისა. ძალვა, ბრინჯი, ქიშმიში და კიდევ ათასი რამ — ზეთისხილი იერუსალიმის ბაღებიდან, თუ აბრეშუმი უჩინ-მარინის ქვეყნებიდან.

განჯის კარს გავიდა სათარა და ბინდებუნდში გაქპრა. განჯის კარს გავიდა კიდევ რამდენიმე ახალგაზრდა და მოსიერნეთა ნაბიჯით კრწანისის ველისაკენ დაემგა.

ბილიკები ჩაუდიოდა სვიანაბდის ბაღებს, გადადიოდა ატმების ორღობში და გაკეწე წვებოდა. შირს, ჯერ კიდევ მოსხანდა გაერცილი ლანდი მტკრების ციხისა. გამოღმე შეგნაბადა გადმოსდღოშოდა მტკვარს. ნიავს მიკჭინდა მტკვრის ტკბილი დუღენი და გარინდული უსმენდა თანმერდილ მერგობას.

ყმაწვილები ტირიფის ძირას ჩამოსდნენ და სვედიანად გაჰხედეს მთა-გორებით შემოფარულულ ველს.

სადაც, ცივ-გომბორის თხემზე აფერადებულ შუქს ამოკყვა სპილენძივით ავარგარებული, ვეება მთავარი.

ჩრდილები მეკრთენ და შეირხნენ. ქვევით მტკვრის ზოლი ვერცხლის წყალივით აგვიგინდა და აბზინდა. კრწანისის მწებრი ქარვის შუქზე გადიამოდა.

— სათარ, თქვი რამე, — გაიწყრილა ახალგაზრდა ქალის სანდღობინბა ხმამ, — დიდი ხანია არ მემენია შენი სიმღერა. მთვარის შუქზე გაყოლიდი ველს ბაბათი სვედა-გოდებით აედევნა. პანეი მოედო მინდორს და ბაღს, ბილიეს და გზას, გულსა და დარდს. ის ემღეროდა კაცთა სიავებს, ბედის ვარსკვლავს და, დუღუნს მტკვრისას.

მთის კალთები ჩამობინსლა. შედარამ მუხლი მიიყარა, ხელი აღამყო წვეთსკენ და წაიღუღუნა: „მწყემსო კეთილო...“ სამას მუზარადს აედევნა სამასი ვენჯისა. უტყვი მოწამე მთლად მიყურდა, გაიტრუნა.

ყამობილენ არჩილები კრწანისის ველზე. მთაზე გადმოდა შუბლმრისხანე ბატარა კახი. რაინდები მწყობრად დაეწყვენ. სადაც თარმა ჩაიწყრილა. სადაც ატკოდა დაფა-სურნა; „დაკჭერს ნაღარა“.

— ჰკა! — ბრძანა მეფემ და დაფევა კრწანისისაკენ.

ყივინა და საომარი შეძახილები ზარბაზნის გულგინჯვას გადაეჭდო. მუზარადზე გადატეხილი ფოლადის ხმა გუჯღმოსულ კენქვას შეუერთდა და, „ეთთა ნადირსა მთიერი ღოში, მკმეითენ სპარსთა ივერთ მხედარნი“.

მეფე მიყურდა ყველაფერი. მიბინდულში გაქპრნენ ლანდები. მორეგება უფსკრულებში გადიარება.

თარის ხმა მისწყდა. ოხერა აღმოსხდა ტირიფთან მსხდომთს, სი ოხერა მტკვრის მტკბუტს შეუერთდა, გაკყვა ზვირთებს, გაამაგებდა.

— აქ გაყავა ჩვენი მატკიანე, — წაიღულულა ვილაცამ და ლოღუე დაყრდნობილ, ჩაფიჭრებულ ყმაწვილს გაახხედა. ლოღს დაყრდნობილი შეტორტმანდა, ცას ააყოლა თვალთა მზერა. მთვარის შუქი ობოლი ცრემლის წვეთში გალხვა.

— რაო, ტატო? — წაიჩრქულა გვერდზე მდგომმა.

— არაფერი, მართლები მენდობის გვთხოვენ, ჩემო კოტე! — ჩემად იერო ტატომ და ლოღუე დაემო.

— მარათალია, ჩვენი ცრემლი ალალია კრწანისისათვის. — დაუდასტურა მეგობრმა.

— ჩვენმა უხეირობამ დავგეღუპა და, ესლა რაღა... ცრემლი თუ დავეჩრა სანუგეშოდ. — დასძინა ტატომ სვედიანად. საუბარი ვეღარ აეწყო. ტკივილი იყო ალბათ დიდი. ახალგაზრდობა გაიფანტა კრწანისის ველზე. ზოგი დაემო ქვევით მტკვრისკენ, ზოგი ბილაკით ზეგანს აჰყვა.

გვატყვინებ მოემზადა. ტატო შველივით წამოიჭრა. მიუახლოვდა. ხელი მოჰხვია, მიიზიდა.

— მითხარი რამე, ხმა გაწევი... — წაილულულა მღელვარებით.

— რას სწალი, ვეშო, ესლა უნდა ქალაქის ტორს! — ცივად მოუპრა კატინამ და გადაიზიწია ლერწამივით, სახე აარიდა. მთვარის შუქმა ოქროს ჯაჭვი ააგიაფა პატისიანი ამბარჩიდა. ყურის ძირში სასურის ჩრდილი ათამამდა. გიშრის თვალებში ნადვლოანი ორჭოფობა ამოტივტივდა.

ტატო მოშორდა კატინას და ხეს მიეყრდნო.

— დაგვიწყებია, ცისიერო, შენი ზგოსანი. მეგობრობა დაგვიწყებია!

— ბედმა გაგვთიშა, ჩემო ტატო.

— გადაწყვიტე დედოფლობა მეგრულიისა?

— არ გაგივია არაფერი?

— გაუბეზარი რა დარჩება ამ ქვეყანაზე?

— ტატო, გეთაყვა, არჩევანი ჩემზე არ იყო.

— მართალია, ეკატერინე, სად შეუღლე დადიანისა, დედოფალი სამეგრელოსი და სად მოხელე პალატისა, ვილაც ფეხმოკლე ბარათაშვილი!

ტატოს თვალებში სვედიანი ღიმილი ჩაწვა. ქალი შეაკრთო ვაჟის კილომ. ახლა თვითონ მიუახლოვდა, ხელი ჩაჰკიდა, დაამქერდა.

— შენ ვერ გაიგე, ვერ მიმიხვდი. ჩვენი ბედი ჩვენ ხელთ

არ არის, თავადმა დავით დადიანმა რუსეთიდან მეფის დასტური მიიღო და მამაჩემიც დაითანხმა.

ტატო მიშორდა კატინას და შორიანლო ისევ ხეს მიმყრდნო:

— თავადის ქალო, წმინდა გრძნობას მეფის დასტური რად სჭირდებოდა!

— მე მამის ნებას ვერ გადაველი! — შვესიტყვა ეკატერინე.

ტატო უგულოდ ჩაეცინა ავერა ხეს. შეუნაწილდა ტირიფის ტრტის.

— ახლა-ლა ნივხვდი რად გამშორდი იმ საღამოს ისე უსიტყვოდ, ისე ჩუმად, თვალცრემლიანი. რა ვიცოდი, თურმე ის ცრემლი სათვალთმაცყო, ჩემს ობლობას მოასწავებდა. — სთქვა ესა და თავებზე დაეჭვა, უფრო მიეკრო მოშრიალე ტირიფს. მკლავები ტრტებს გადააჯლო ჯვარცმულსაგით.

ეკატერინე აიღეწა.

— ტატო, ნუ განსჯი ასე მკაცრად! —

ტატო თრთოდა. მის წინ ის იდგა, ცისიერი, ჰაეროვანი, პირმცინარი... ანდამატვიით იზიდავდა მიზნედილი თვალების კრთობა. იზიდავდა ეს მითრთოლუვარე, ჩამოქნილი ნაზი ხელები და, მაინც გრძნობდა ამ ოცნების ამოიებას. გრძნობდა და ეს სიმწარე ამტკცველებდა:

— რად მომეჩვენა ვე სინაზე ღვთაებრივ ღოცვად, როცა განსჯა არა გქონია, და რად მეჩვენა შენი ცრემლი წმინდა ცრემლად თანაგრძნობისა, როცა ყოფილა თურმე წვეთი საშინელი საწამლავისა!

შუბლი შეეკრა სადღედოფლოდ განწყობილმა ეკატერინე ჭაგევაიმე.

— ჩემო ნიკოლოზ, იქნებ ზრდილობა შეგახსენო? — მედიღურად ჩაურთო მან.

— ბოიშს მოვიხილ თქვენ წინაშე, ჩვენმა წარსულმა მე-
გობრბამ ამიყოლა, დიდფალო...

— სიტყვა „დედოფალი“ დამცინავდა მოედო ყურს.
— ასეუ... ავეთ, გეატერინე! — შესრბა დუმილი მოძა-
ხილმა. ტოლ-შეგობრები ეძახოდნენ.

გეატერინე დაიძაბა, რალცის თქმა უნდოდა, მაგრამ სი-
ტყვის ვერ პოულობდა, მერე ისევ გადაიფიქრა, უსიწყოდ გა-
შორდა და თავდაბრილო ბილიკს აჰყვა. ქალის სიონი მთვა-
რის ტუქზე შიის ფერდობზე გაგრძელოდა და აქურციკადა.

ტატო ერთ ხანს აციაღებულ ლანდს დააცქერდა, დაჭრი-
ლიყვით ამიფიქრინა და თავისთვის წაიხუტებუტა:

— მამული არა, რწმენა არა, ტოლობა არა... რა გაუკუ-
ელი უდაბნო!

დადუმდა ველი. ახალგაზრდობის ერთამული თანდათან
მისწყდა.

ტირფსაკრული ტატო სდუმდა, დიდ ხანსა სდუმდა და
ფიქრობდა. მერე სიომ გამოაფხინლა. მიმოიხედა. ვარსვამდ-
გარი მდუმარებისა შევიწინდა. მოსწყდა ტირიხს, უგზო-უკუ-
შობისა აფდევნა. საით მიდიოდა არ იცოდა, არც ფიქრობდა. გე-
არის, რომ გელი სტკიოდა. თან მხეიბოდა — იქნებ გათავდეს
ეს საწინელი სიზმარიო. იმედოფრებადა, იქნება გულფიქრებამ
გამახაროსო.

თხემზე ასულმა გადახედა ღვლეებით დასერილ ჭალას,
ორანტრობით დაფატრულ ველს... ცოტა უნახავს სიმწარე და
ხანინცა ცოცხლობს. ჰყავის გასაფხულს, შემოდგომის წვენითა
ხარობს.

თვლილ შეავლო შუბლმწერელი სარანეებით დადუმებულ
შორეულ ტაძარს. გუმბათს მთვარე კელაპატრებდა აციხნიშებ-
და. — სწამს და დგას, დაიროქებს... — ბიძც ადგება. მუხც
იპოვე რამე ტაძარი, შე-
საფარი, უსაბნოს მდგარ-
იო. იპოვე, ტატო, ხსნა
იპოვე, ღლოცე იპოვე!

ლომზე ჩამოჯდა...

ღამისა და დღის გა-
საყარზე დანისლული
შორეული გუმბათის
ლანდი უდაბნოში ამო-
შიდულ ტაძარს ჰგავდა.

— ეპოვე ტაძარი, შე-
საფარი, უსაბნოდ მდგარ-
იო. — წაიჩურჩულა უნ-
ებლიედ და თვითვე შე-
ერთა.

— მერე?

გარიერთაე ნახად შე-
ხებო წალოფიერა თმას.
ციხსრის სიომ შუბლის
ნაოქს მიულერსა.

ტატო ჩაფიქრდა. კი-
თხვა თავის პასუხს
ვლოდა.

სექტემბრის ღამე ნე-
ლა-ნელა იწურებოდა.

ავერ — როდის მახათა-
სიან მახარობელი შუხის
ხეივები მოიქრული ყან-
წებოვით ამოწვერნენ.

კოჯრიდან მოქრილილმა
შემოდგომის დილის სუ-
ხსნმა აიცილნა კარმა

მოკბურა ციხსრის ლოცვის ზარების ხმა. სიონზე და ანჩისხსტ-
ზე სამბეგლოებმა აუკუნიდნენ. გარემო ლითონის გალობით
აიგოს.

ზარების ხმა ძლიერდებოდა. გალობდა მთა, გალობდა ვე-
ლი და ეს ხმები ცის გუმბათზე შემორჩინულ ვარსკვლავთ
კრთომას უერდებოდა.

გარიერთაე ნახად შეხებო წაბლისფერ თმას. გრილი სიომ
მხურვალე შუბლს მიესალბებოდა.

ნილოში შარბა გუგუნს გარინდული უსმენდა და მო-
ციმციმებ ციხსრის ვარსკვლავს უსამართლო მანდილო
უკლერებდა. ტატო გრწმუნა — ეს ციხსრით შეგვის სივრცე
ფიქრებოდა განაწილებ უმედობას.

— ნუთუ შენ ჰქონი შეგვის სიხვი ჩემს გულსა კავალად, —
ჩამოჭრა მან გულის ძვირის მისაყურებლად. მერე თვითონვე
ჩაეცინა უნდობლად, მწარედ, გესლიანად.

— არ დაჯერო, ტატო, არა... მავსაც ბინდი რამ და-
ფრავას და უთუოდ დავიღამებოდა. ბინდმა დაფარა შენი ნიჭი
და კაცობა, შენი სიტყვა თუ შარიღი, უთვინტომობა თუ ომ-
ლობა. ეგ ბინდი კაცთა სიავება. სამწოზე ვიფიქრებინ და თა-
ვისი ჩრდილით ცდილობებ შენს დაფარვას. ღრუბლიანს უნდა
დავლოდი. ღრუბლიანში ჩრდილი არ არის. ღრუბლიანში ქა-
რნიშნალია. კარგად ნათქვამი შენი სიტყვა შენთა მოყვას
ქარნიშნალში გამოადგებათ!.. ეხლა კი წალი, სამართლისა და
განჩინების პალატაში გელოდებიან. შენი მაგადა გელოდებ-
ნენი მუნდირი... იქ, ქალაქში გელოდებიან ქორიკანს დედა-
კაცები, ჩინ-მეწოდებში გამოწყობილი გენერლები. იქ ცოტა
ბანტო. აქ ცოტა რამ ცეცხვა-სინდრება და, დამცინავი გამოხედ-
ვა კინილოცონი ჩაქუციანი ზაბოვანისა:

— გაიგებდით, ლექსებსა წერს ბარათოიო!.. სასაცილოა,
სწორეთ გითხრა, სასაცილოა...

სექტემბრის დილა შეიკვლია. ნისლი მოედო მამადავითს.
უნდა ქარმა წამოხუტარა და ღრუბელი მოედო ცას. ლოდს
მიყრდნობილი, ფიქრნიშვილული ტატო იდგა და ვერაფერს
ვერა ხედავდა. აწვევტილი ფიქრს ადევნებოდა:

— არა, ტატო, იქნება ის, რაც შენა თქვი, უსამართლო
განაჩენია, ბედის მომდურე უნიჭობის საფანდია. იქნებ არა
გაგანია რა, რომ მოყვას ყურადღება დამისაყაროს... მაშ
რალას ეწრი იმ ბანოვანს?. მართალი უთქვამს!..

შუბლზე წვიმის წვეთი დაეცა. შეაჭრყოლა. უნებლიეთ აახე-
და ცას. ციხსრის ვარსკვლავი საავდროში გაყრცილიყო.

ჩაეცინა.

— უმალ აიგინდა წინათგრძობა, შეგვისა სიხვის ბინდი
მოედო. ვერა ხედავ, წუთოვრია ყოველივე, ტარისცა და,
ეს უცნაური საკუთრე. დინჯად განსაჯე და მიხედები. წმიდა
ჯვარი, სათავე ჩვენი ერობისა, მღვდელმთავართა საქურფარო
ნივთად ქვეყლა. სახარება, ოპიზართა ნაჩუქურთოვე, ოქრო-
მჭედელთა სათამაშოდ. სინდისი და პატიისნება ჩინ-მეწ-
ოდებზე სახურდავებლად. ნიჭიერება სათაყოლოდ. უნიჭობა სა-
თაყვანებლად. სად გაეცეცს ადამიანი ამა სოფლის ამოებას,
სად არის ხსნა?!

ნისლი დაწვია მთასა და ველს. ელვად გახურა ცის ტატ-
ნობი. სადღაც გრვენივამ მერანოვით გაიჭოხინა.

— გასწი, მერანო!.. — ალტაცებით წამოიძახა ტატობა და
ფაფარაყრილ ღრუბლებს დაეჭიძო. ამ ალწილში თუ უნდო-
და თავისი ბედის ამოკითხვა. ან არა და, შავად მღვდლგარი
ფიქრთა გაჰყანტავა.

მხატვარი რბაზ სულანიძე

დამკვირვება მიერ მიყენებული კრი-
ლომები, აღდგინა სოციალისტური
მეურნეობა და ხელი შეეწყო მისი
შემდგომი განვითარებისათვის, და-
ემთავრებინა სოციალიზმის მშენებ-
ლობა და უზრუნველყო კომუნისტების
მშენებლობაზე თანდათანობითი გა-
დასკვლა.

კომუნისტური პარტიისა და საბ-
ქოთა მთავრების მიერ დასახული
დიდი ამოცანები აისახა სახალხო მე-
ურნეობის აღდგენისა და განვითარე-
ბის 1946-1950 წლების მეოთხე ხუთ-
წლიან გეგმაში.

კომკავშირელები, კომუნისტებთან
ერთად, ყველანაირად მშენებელთა პირ-
ველ რიგებში იდგნენ. ისევე, რო-
გორც პირველი ხუთწლიუღდების პერი-
ოდში, იმის შემდგომი მშენებლობის
გაშლის პირველი დღეებიდანვე კომ-
კავშირელები ორგანიზაციები შეფო-
ბას უწყვეტად ახალ მშენებლობებს.
1943 წლიდან, კომკავშირელები საგ-
ურებით, ასევე ათასობით ქაბუჯი
და ქაოშვილი მიეშვებებოდნენ მე-
ურნეობის აღსადგენად გაშლილ მშე-
ნებლობებზე. კომკავშირის წარგან-
ნილებმა აღადგინეს დნეპრპესი და
დონბასი, ზაპოროჟსკალი და კრივო-
როევი, ადორძინის ათობით ქალაქი
და სოფელი... ახალგაზრდა ლენინ-
გრადელები აქტიურ მონაწილეობას
იღებდნენ ლენინის ქალაქის თბო-
ენერგეტიკული ბაზის შექმნაში; ყა-
სახეთის კომკავშირელები ჩე-შიონ-
ისა და მანთოვივი ვიოდ-სემიპალა-
ტინსკის ფოლადის მაგისტრალის მშე-
ნებლობის მონაწილეობა რიგებში იდგ-
ნენ; ქუთაისში, მინსკში და ულიან-
ოვსკში ახალგაზრდობა საავტომო-
ბოლო ქარხნების კორპუსებს შეე-
ნუსდა, ქართველი ახალგაზრდობა
რუსთავის მეტალურგიული ქარხნის
მშენებლობაზე მუშაობდა.

კომკავშირის ცენტრალური კომი-
ტეტის მიწოდებით, გმირი ქალაქის—
სტალინგრადის აღსადგენად 23 ათა-
სი ქაბუჯი და ქაოშვილი გაემართა.
კომკავშირმა სოციალისტურ მშე-
ნებლობაში ჩააბა ახალგაზრდა მშე-
ნებელი მილიონები. ყოველდღე
ორღებოდა საწარმოო დავალებათა
ვადამდე შემსრულებლების რაოდენ-
ობა. 1947 წელს, იმ ახალგაზრდების
რაოდენობა, რომელთაც წლიური გეგმა
ვადამდე ადრე შესასრულებს, 1 მილი-
ონი 250 ათასს მიაღწია, ხოლო 1949
წლის მარტისთვის 100 ათასმა ქაბუჯ-
მა და ქაოშვილმა ხუთი წლის ნორ-
მა შესასრულა.

ფართოდ გაიშალა სოციალისტური
მშენებლობა საქართველოში. 1947

წლის 7 ნოემბრისათვის წლიური სა-
წარმოო გეგმა შესრულებული ჰქონ-
და 12 ათასზე მეტ ახალგაზრდა მე-
შას. მათ შორის 2314-მა ახალგაზრ-
დამ 2 წლის ნორმა შესასრულა,
959-მა — სამი წლისა, 129-მა — ოთხი
წლისა, ხოლო 60-ზე მეტმა — ხუთი
წლისა.

ბოელ ქვეყანას მოელო ახალგაზრ-
და პარტიოტობა შრომითი საქმი-
ანობა. ხარისხობის ტყეებით დაიფარა
ფაშისტური შემოსევისაგან დარ-
ბეულ ქვეყნის თვალუწყველი ტე-
რიტორია. ფერფლიდან და ნანგრევე-
ბიდან აღსდა ქალაქები, გამოყოფი-
ლდა მღუმარე ქარხნების სამჭროები,
მუშები და კომმუნისტურნი ახალ ბი-
ნებში შესასვლელს ზემოზდნენ.

მშენებლობის სწრაფმა ზრდამ ახა-
ლი კადრების დიდი რაოდენობა მო-
ითხოვა. იმის შემდგომი წლების მან-
ძილზე მთავრელებმა და ტრანს-
პორტზე სამუშაოდ 4,5 მილიონზე მე-
ტი ახალგაზრდა მუშა მოვიდა, მათ
შორის 2 მილიონზე მეტი — რკინი-
გზის სასწავლებლებიდან და საფაბ-
რიკო-საქარხნო სწავლების სკოლე-
ბიდან.

ფაშისტმა ბარბაროსებმა საუკუნო-
ვანი კულტურის ძეგლები არ დაინ-
დეს, დაანგრეს ჩვენი ქვეყნის ძვე-
ლი ქალაქები. პარტიის მოწოდების
პასუხად, კომკავშირი უდიდესი ენ-
თუზიანობით შეუდგა რუსეთის 15
უძველეს ქალაქის აღდგენას. ახალ-
გაზრდა პარტიოტებმა 25 მილიონ
კაც-სათი იმუშავეს სეკსტრუქციის,
ვორთენის, ნოვოროსის, ობოთ-
ის, სპოლენსკის, ფსკოვის, ველო-
კეი რუკის, კაოინინის, ბრიაოსკის,
კურსკის, მურმანსკის, ვიაზის, დონ-
ის როსტოვის, კრასნოდარის, ნოვო-
როსისკის აღდგენაზე.

შესანიშნავი წარმატებებია მოპო-
ვებული სოფლის მეურნეობაში. 1948
წელს მარცვლეული კულტურების სა-
ერთო მოსავალმა იმაძდელ, 1940
წლის დონეს მიაღწია. სოფლის ახალ-
გაზრდობა, კომმუნური გუნდობის-
თან ერთად, თავდადებით იბრძოდა
უნაწი მოსავლისათვის, მეცხოველე-
ობის პროდუქტიულობის ამაღლები-
სათვის, მიწათმოქმედების შემდგომი
აღმაჯობისათვის. ამას ნათლად
დასტურებს მრავალი თათი კომკავ-
შირელის ორგანიზაციის ავთილდებე-
ბარტო 1946-47 წლებში 320 კომკავ-
შირელი და ახალგაზრდა კომმუნურ-
ნი და მანქანატრაქტორთა სადგურ-
ების მუშა სოციალისტური შრო-
მის გმირი ვახდა, ხოლო 6 ათასზე
მეტი ქაბუჯი და ქაოშვილი ლენინ-

კომკავშირელები

მშენებლობის

გეგმები

სოციალისტური

შრომა თითქმის.

ისტორიის მენსიერებათა კანდიდატი.

დიდი სამაშულო ომის ძღვევამო-
სილად დამთავრების შემდეგ კომუ-
ნისტურმა პარტიამ საბჭოთა ხალხის
მთელი შემოქმედლებით ძალები იმას
მოახმარა, რომ ჩვენს ქვეყანას უმოკ-
ლეს დროში მოეშუშებინა ფაშისტ

სა და შრომის წითელი დროშის ორდენებით დაჯილდოვდა.

წარმატებით შრომობდა ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის ახალგაზრდობა. 1946 წელს საქართველოს კომპიუტრინებში 67 ათასზე მეტი კომკავშირელი მუშაობდა. 1949 წელს მათი რიცხვი 80 ათასამდე გაიზარდა. მანქან-ტრაქტორთა სადგურებში და სახელოსნოებში 1946 წელს 2900-ზე მეტი, ხოლო 1949 წელს 36 ათასამდე კომკავშირელი მუშაობდა.

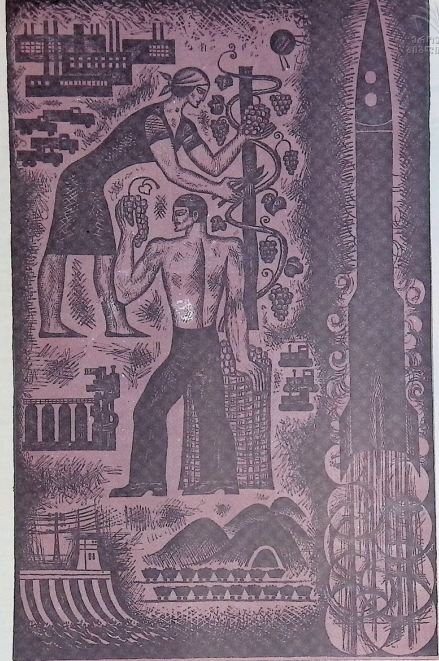
სოციალისტური მშენებლობის ყველა უბანზე ახალგაზრდობის შრომა და თაოსნობა კომუნისტურმა პარტიამ და საბჭოთა მთავრობამ ღირსეულად დაფასეს. საბჭოთა ახალგაზრდობის კომუნისტურ აღზრდაში სამშობლოს წინაშე თვალსაჩინოდ ამსახურებისა და სოციალისტურ მშენებლობაში აქტიური მონაწილეობისათვის 1948 წლის 29 ოქტომბერს ახალგაზრდობის ლენინური კომუნისტური კავშირი ლენინის ორდენით დაჯილდოვდა.

ოთხზნის ორდენისანი კომკავშირი დღეში ჯილდომი კიდევ უფრო აღაფრთოვანა. მეოთხე ხუთწლიდის მანძილზე აღდგენილ იქნა და ახლად შეიქმნა 6 ათასი სამრეწველო საწარმო. ყოველდღე თითქმის სამი საწარმო ობიექტი დგებოდა მწყობარში. გაიზარდა ურალისა და კიბირის მეტალურგიის საწარმოთა სიმძლავრეები; წარმოიშვა მძიმე მრეწველობის ახალი საწარმოები შუა აზიისა და ამიერკავკასიაში; დაიწყო მეტალურგიული ბაზის შექმნა ჩრდილოეთში; იზრდებოდა ნავთობის ამოღება ურალ-ვოლგის რაიონში; შენდებოდა პირველი გაზადენები, აგრეთვე მძლავრი ჰიდროელექტროსადგურები ეოლაზე.

კიდევ უფრო ფართოდ გაიშალა შექიქმელებითი შრომა სახალხო მეურნეობის მეხუთე ხუთწლიანი გეგმის განხორციელებისათვის. ამ ბრძოლაში მნიშვნელოვანი ძალა იყო ახალგაზრდობა და მისი ავანგარდი — ლენინური კომკავშირი. შრომითი გმირობის შესანიშნავი მაგალითები გვიჩვენეს კომკავშირელებმა ვოლგა-დონის სანაოსნო არხის, კუბინოვების, სტალინგრადისა და კახოვკის ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობაზე.

კომკავშირმა დამკრეც კომკავშირულ მშენებლობად გამოაცხადა რკინა-ბეტონის კონსტრუქციების ქარხანათა მშენებლობა.

კომკავშირულმა ორგანიზაციებმა რკინა-ბეტონის ასაწყობი საწარმოე-

ბის მშენებლობაზე 17 ათასზე მეტი კომკავშირელი გაზავნეს. კომკავშირელთა აქტიური მონაწილეობით, მარტო 1955 წელს რკინა-ბეტონის კონსტრუქციების 450 ქარხანა და საამქრო აშუშავდა.

ჩვენი ქვეყანაში მარცვლეულის წარმოების გადიდების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ღონისძიება იყო ყაზახეთის, კიბირის, ურალის, ვოლგისპირეთისა და ნაწილობრივ ჩრდი-

ლოეთ კავკასიის ნასეენი და ყამირი მიწების ათვისება.

ყამირის ათვისება საყოველთაო სახალხო, პარტიოტულ მოძრაობად გადაიქცა, რომელშიც ყველა მოკავშირე რესპუბლიკა მონაწილეობდა.

ყამირ მიწებზე სამუშაოდ ჩვენი ქვეყნის ყველა კუთხიდან 350 ათასზე მეტი ჰაბუჯი და ქალიშვილი გაემგზავრა. უხვ მოსავლისათვის ახ-

აღვაზრდობის შვიდი ათასი სატრაქტორო ბრიგადა იბრძოდა.

ყამირი და ნასვენნი მიწების ათვისებისათვის 262 კაცს სოციალისტური შრომის გმირის წოდება მიენიჭა. საბჭოთა კავშირის ორდენებითა და მედლებით დაჯილდოებული 93 ათასი კაციდან 20 ათასი კომკავშირელი იყო.

ყაზახეთის, ალტაის მხარის ყამირი მიწების ასათვისებლად, სხვა მთაში რესპუბლიკის ახალგაზრდობის წარგზავნილებთან ერთად, საქართველოს კომკავშირის 2 ათასზე მეტი წარმომადგენელი გაემგზავრა.

ყამირი მიწების ათვისებისა და უხვი მოსავლისათვის გაიზარდა ბრძოლის აქტიური მონაწილეება — ჩვენი რესპუბლიკის 150 ახალგაზრდას გადაეცა მედალი „ყამირი მიწების ათვისებისათვის“. ყაზახეთის სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა 375 ახალგაზრდა საპატიო სიგელებით დააჯილდოვა. ყაზახეთის კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტის საპატიო სიგელი 648 კაცი დაჯილდოვდა. ქუსტანაის საოლქო, რაიონული კომიტეტების საპატიო სიგელები და ქების ფურცლები 4800-მდე კომკავშირელმა და ახალგაზრდამ მიიღო. კოლმეურნეობებმა და საბჭოთა მეურნეობებმა 1180 ახალგაზრდას ფასიანი საჩუქრები გადასცეს.

სოციალისტურ მშენებლობაში დიდი დამსახურებისათვის, განსაკუთრებით, ყამირი და ნასვენნი მიწების წარმატებით ათვისებისათვის 1956 წელს კომკავშირი ლენინის ორდენით დაჯილდოვდა.

დიდების შაჰავანდელით მოსილი ლენინური კომკავშირის დრომა მებუთე ორდენით შეიმკო.

სულ მალე, პარტიამ ახალი მოწოდებით მიმართა ხალხს: „გადავაქციოთ ციმბირი, ჩვენი ქვეყნის ამოსავალი და ჩრდილოეთი რაიონები სოციალისტური ინდუსტრიის უზარმაზარ სააქროლად“. დადგადრი, როცა ამ მხარეების აურაცხელი სიმდიდრე ხალხის სამახაზროში უნდა ჩამდგარიყო. საშობლოს უსაზღვრო სიყვარულით გამსჭვალული კომკავშირის 300 ათასზე მეტი წარმომადგენელი პარტიის მოწოდებისთანავე წვიდა ჩვენი ქვეყნის აღმოსავლეთის, ციმბირის, ჩრდილოეთისა და დონბასის მშენებლობებზე.

საქართველოს კომკავშირეობი მხურვალედ გამოეხმაურნენ პარტიისა და მთავრობის მოწოდებას. კომკავშირულმა ორგანიზაციებმა აკმოლნისკის, ჩიტის, ირქუტსკისა და სხვა

ოლქებში 1500 ახალგაზრდა გავაზრდეს.

ყამირის ათვისებაში, ჩვენი ქვეყნის აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთი რაიონების მშენებლობებზე აქტიური მონაწილეობასთან ერთად, კომკავშირმა დიდი როლი შეასრულა სოფლის მეურნეობის შემდგომ განვითარებაში. პარტიის მოწოდების საპასუხოდ 650 ათასზე მეტი უახლოესი და ქალიშვილი მეცხოველეობის ფერმებში სამუშაოდ გაემუშა.

ლენინური კომკავშირი შეფოხდა უწევდა შეიღწეოს 160 უმნიშვნელოვანესი ობიექტის მშენებლობას. მრეწველობის ბევრ დარგს, მაგალითად, ქიმიურ, ქაღალდის, მეტალურგიულ მრეწველობას კომკავშირი უწევდა კონტროლს. ქურსკის მავნეტური ანთროპიტის საბადოები, „ყაზახეთის მავნიტკა“, გაის სამთო-გამადილბრებელი კომბინატი, კრასნოიარსკის ჰესი, ბრატსკის ჰესი და სხვა გიგანტური ობიექტები დაშქერეულ-კომკავშირულ მშენებლობად იწოდებოდა. შეიღწეულნი წარმოიშვა და ფართოდ გავრცელდა კომუნისტური შრომის ბრძივებისა და დამკვერლების მოძრაობა.

სკკ XXII ყრილობამ, რომელმაც ახალი პროგრამა მიიღო, დასაბამი მისცა კომუნისტების პრინციპების უშუალო განხორციელებისათვის დიდი ბრძოლას, დიდი ყურადღება დაუთმო კომუნისტების ერთგულების სულიერი თვითმის მოზარდი თაობის აღზრდას და კომუნისტების მშენებლობაში უახლოესი და ქალიშვილების ჩაბმის საკითხებს.

კომკავშირის საამაყო პირშვითა „კომკავშირული პროექტორი“. მშენებლობებზე, კოლმეურნეობებში, საბჭოთა მეურნეობებში და საწარმო-დაწვევების უსაზღვრო კაბულები და ქალიშვილები „კომკავშირული პროექტორის“ რაზმებში გადიან მეურნეობის კომუნისტურად მართვა-გამგეობის სკოლას, აქტიურად ენაბრებიან სახალხო კონტროლის ორგანიზაციებს; ისინი პარტიის მეგრძობი თანაშემწენი, ტექნიკური პროგრესის კეში-მარიტი შემოქმედნი და ახლის დუტორიბოლი ქომაგები არიან.

საქართველოს დაბრკების, ქარხნების, მშენებლობების, შახტების, კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების 4152 პირველად კომკავშირულ ორგანიზაციაში შეიქმნა „კომკავშირული პროექტორების“ შტაბები, რაზმები და საფუძვლები. მათში 35 ათასზე მეტი კომკავშირელი და ახალგაზრდა გაერთიანდა.

ლენინურმა კომკავშირმა, მთელმა საბჭოთა ახალგაზრდობამ ერთსულოვნად მოიწონა სკკ ცენტრალური კომიტეტის 1964 წლის ოქტომბრისა

და მომდევნო პლენუმების დადგენილებები, პარტიის XXIII ყრილობის ისტორიული ვადაწყვეტილებები.

კომკავშირულ ორგანიზაციებში ფართო გამოხმაურება ჰპოვა მოსკოვისა და ლენინგრადის საწარმოთა კოლექტივების შოწოდებამ — უმნიშვნელოვანეს სახეობათა პროდუქციის წარმოებაში 3-4 წლის განავლობაში მიაღწიონ მსოფლიოს საუკეთესო სტანდარტების დონეს. „მხოლოდ უმაღლესი ხარისხის პროდუქცია!“ — ამ დევოზით მოეწყო კომკავშირული კრებები, რომლებზეც კომკავშირელები თავიანთ კონკრეტულ წინადადებებს აყენებდნენ. კომკავშირელებმა სასტიკი ბრძოლა გააშუქადეს, ვინც დაბალი ხარისხის პროდუქციას უშვებდა.

საქართველოს კომკავშირი დამკვირვებელ შეფობას უწევს რუსთავისა და ჭიათურის, ზესტაფონისა და ენგურაპის მშენებლებს.

სკკპ XXIII ყრილობამ განსაზღვრა კომკავშირის საქმიანობის ძირითადი მიმართულება: კომკავშირული ორგანიზაციებისაგან მოითხოვა ახალგაზრდობის კომუნისტური ფორმის დონის ამაღლება, მისი ფორმებისა და მეთოდების სრულყოფა.

თანამედროვე პირობებში სულ უფრო რთული და მრავალფეროვანი ხდება კომკავშირის ორგანიზატორული მუშაობის ამოცანები. კომუნისტების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნაში, ახალი საზოგადოებრივი ურთიერთობის ჩამოყალიბებასა და ახალი ადამიანის აღზრდაში მონაწილეობისათვის საჭიროა კომკავშირული ორგანიზაციების მუშაობის სტილისა და ფორმების შემდგომი სრულყოფა, დასახული მიზნების მისაღწევად ყველაზე უფრო სწორი გზების ყოველდღიური ძებნა.

კომუნისტის ახალგაზრდა მშენებელთა ყოველდღიური სასახელო საქმიანობის მეოხებით კომკავშირის სახელოვანი ტრადიციები გრძელდება.

მხატვარი
ლიონიდა ზარაშთვილი.

რამდენი რამ სამთ მისაზრონარი მძ-16 მსროლელი დივიზიონს ყოფილ მებრძოლებს

ლეგენდაჲური

გვიორს სუკაქუეზე

ანსორ ხომარიაი

ჩვენს ტურისტულ მატარებელში 300-ზე მეტი მოსწავლეა, ისინი საქართველოს თითქმის ყველა რაიონისა და ქალაქის მკვიდრნი არიან. დაშორებას ბავშვთა საექსკურსიო-ტურისტული სადგური აწყობს.

მეგემგავრებით გვირ ქალაქებში: კიევისა და ვოლოგარადში.

მეხუთე ვაგონის ერთ-ერთ კუბეში თბილისელი ნორჩი კიკვიძელები არიან.

ნორჩი კიკვიძელები! — ასე ეძახიან ჩვენი ქვეყნის ვასილ კიკვიძის სახელობის სკოლების, რაზმეულებისა და რაზმების პიონერებს.

ისინი სწავლობენ ლეგენდარული მეთაურის მიოგრაფიას, მისი დღეიწის საბრძოლო გზას, ჰქმნიან ვ. კიკ-

ვიძის სასკოლო მუზეუმებს, ადგენენ ალბომებს, სტენდებს, იწერენ გვირის ნათესავთა და თანამებრძოლთა მოკონებებს.

კუბეში, ნორჩ კიკვიძელებთან თავი მოუყრიათ თანატოლებს — მარიხ სირაქს, სერგო ყორანაშვილს, თინა მღვდლიანაშვილს და გურამ ნიკოლაძეს. ნანა თათარაძე, ნატო ხუციანიძე და ვუა ჩქარეული გატაცებით ეხაუბრებიან მათ სამოქალაქო ომის ლეგენდარულ გვირზე, ისხენენ ბერგოროვს გაიკვიბს ვ. კიკვიძის დევიზის ყოფილი თანამებრძოლები, როგორ მოინახულებს ის ადგილები, სახელოვანი მეთაურის დევიზია რომ იმპოქდა. დროადარო თავიანთ ხელმძღვანელს ნანა გუგუშავას რომელი-

ახლა ხოლმე ყოველი წლის 12 იანვარს:

ვარს: მოსკოვში, ვაგონკოვის სასაფლაო-ზე, სამოქალაქო ომის გმირის საფლავთან იკრებიან ვასილ კიკვიძის დივიზიის ყოფილი მებრძოლები...

ერთ-ერთ ასეთ შტერებაზე, მოსკოვულ მოსწავლეებთან ერთად, საპატო ყარაულში თბილისელი პიონერებიც დადგნენ. აქ გაიცნეს მათ აღექვსანდრე სოკოლოვი — ვ. კიკვიძის ახლო მეგობარი და თანამებრძოლი. მისგან შეიტყეს რომელი რაიონი, სოფელი, ქუჩა, კოლმეურნეობა თუ საბჭოთა მეურნეობა ლეგენდარული გმირის სახელობისა, სად დგას მისი ძეგლი, რომელ მუზეუმში ინახება ვ. კიკვიძის დივიზიის ბრძოლების ამსახველი მასალები, ამაჟამად სად ცხოვრობენ მე-16 მსროლელი დივიზიის ყოფილი მებრძოლები.

ახე დაიწყეს ქართველმა პიონერებმა ვასილ კიკვიძის ცხოვრების შესწავლა.

მაღე, ა. სოკოლოვმა ქართველ ნორჩ კიკვიძელებს ვოლგოგრადის ოლქის რუკა გამოუგზავნა. რუკაზე მე-16 დივიზიის საბრძოლო გზა იყო აღნიშნული.

ამ რუკით ხელმძღვანელობდნენ ქართველი პიონერები, როცა პირველად მოინახულეს ის ადგილები, სადაც ჩვენ თანამემამულის დივიზია იბრძოდა.

ყველაზე ძვირფასი

ვოლგოგრადში ჩასულ ნორჩ კიკვიძელებს ყველაზე მეტად ვასილ კიკვიძის ალიუტანტის—ვასილ კონდრაშინის ვაცნობა აინტერესებდათ.

ალიუტანტთან ერთად მიდიოდა დივიზიის მეთაური დაწვერვაზე, ერთად მიდიოდნენ შეტევაზე, ერთ კარავში ეძინათ. ზოდა, ვ. კონდრაშინზე უკეთ, ახა, ვინ გაიხსენებდა სახელოვანი მეთაურის ცხოვრების ეპიზოდებს!

ვ. კონდრაშინთან შეხვედრა ვოლგოგრადის პიონერთა სასახლეში მოეწყო. ვ. კიკვიძის ალიუტანტს თან მოჰყვა პ. დარმანიანი, წიგნის—„დივიზიის მეთაური ვ. კიკვიძე“ ავტორი.

— ჩემი წიგნისათვის მასალებს წლების განმავლობაში ვაკრებდი, — მოიგონა პ. დარმანიანმა. — ხელნაწერებს თვალისწინებით ვუფროსილდებოდი, განსაკუთრებით—დელი სამამულო ომის დღეებში, როცა სტალინგრადს უღმრთლად მომპავედნენ გერმანელი ფაშისტები. საპაერო განგაშის ღრუს ყველა,

3. კიკვიძის ძეგლი კიევისში

მე აღბრუნს გამოართმევენ ხოლმე და ნაშობის დასადასტურებლად იქ-30 გაღაშლიან...

წუთიერი ღუვილი...

12 იანვარია. თვის... თოვლის ფიფქები ჭაღარა თავზე ეფენებათ. ისინი კი დგანან და ღუმან: სამოქალაქო ომის ვეტერანები

წუთიერი ღუვილით პატევს სცემენ თავიანთი მეთაურის ხსოვნას.

დგანან და ღუმან გენერლები: ნ. შიმანოვი, ვ. დიმიტრიევი, ი. ბეწუგლი...

მათ შორის ერთი — ქალია, ოლია ილინა. იგი 13 წლისა იყო, როცა ვასილ კიკვიძის დივიზიაში შევიდა, და ახლა სხვებთან ერთად ისიც თავდახრილი დგას მარად დაუფიწყარი მეთაურის საფლავთან...

დიდი თუ პატარა, თავშესაფარისაკენ გავრბოდით. გავრბოდით და თვითონ მტერი თან მიგვიკონდა ყველაზე ძვირფასი ნივთი. მე მხოლოდ ჩემი ხელნაწერები მიმიქონდა — ჩემი ყველაზე ძვირფასი ნივთი...

... ტრიბუნაზე ასულ კონდრაშინს სიტყვა შუაზე გაუწყდა, ცრემლი მდებარე. მხოლოდ რამდენიმე წუთის შემდეგ დაშვივდა, ტრიბუნიდან ჩამოვიდა, ბავშვებში ჩადა და ხმადაბლა დაიწყო:

— იცით რატომ გვიყვარდა დღევანდის მეთაური, რატომ ვიგონებთ ყოველთვის თვალცრემლიანი? იმიტომ, რომ თვითონ მას ვუყვარდით მთელი გულით, ვუყვარდით ყველა, რიგითი ჭარბისაკით დაწყებული, პოლიციის მეთაურით დამთავრებული. მუდამ მზად იყო თავი გაეწირა თვითნებური ჩვენსათვის. პირველი იწყებდა ბრძოლას და უკანასკნელი ხტოვებდა ბრძოლის ველს...

ჩვენთვის ყველაზე ძვირფასი მისი სიცოცხლე იყო. და, ვაი, რომ ვერ დავიფარეთ!.. ახლა ყველაზე ძვირფასი მისი სხონვაა და გმადლობთ, რომ თქვენც არ ივიწყებთ...

კიკვიძემან ელანაზე

ნორჩი კიკვიძელები ვლადგოგარდიდან დაბა კიკვიძეში ჩავიდნენ. პირველად ბიონერთა სახლს ესტუმრნენ. დამთავლიერეს სამოქალაქო და სამამულო ომების მუზეუმი, ვ. კიკვიძის საბრძოლო გზის ამსახველი დიდი სტენდი, ჩაიკითხეს მოგონებებით სავსე ალბომი.

შუადღისს მასპინძლებმა ქართველი ბიონერები ჭერ ვ. კიკვიძის ძეგლთან გამართულ მიტინგზე მიიწვიეს, შემდეგ კი — გმირის სახელობის საბჭოთა მეურნეობაში, სადაც საყვარელ დღევანდის მეთაურს კიდევ ერთი ძეგლი უნდა დაუდგან კიკვიძელმა შრომებში. ძეგლისათვის განსუფინდა საძირკველიში პირველი ქვები სტუმრებმა ჩაატანეს.

მეორე დღეს ქართველი ნორჩი კიკვიძელები ნიკოლაევის რაიონში ჩავიდნენ. გაიარეს სოფელი ზევიანაკა და სოფელ კიკვიძეში (ყოფილი ზურბილოვო) შეჩერდნენ. იქ მონახულეს ის ადგილი, სადაც სასიკვდილოდ დაიჭრა სახელოვანი მამული-შვილი, ნახეს სახლი, სადაც ვარდოცკელა 28 წლის დღევანდის მეთაური.

სოფელში ბევრს ახსოვს ვასილ კიკვიძე. აი, თუნდელ 78 წლის ანა ერმაკოვა, დაჭრილი მეთაურის, რომ უფვიდა: ან კიდევ — სემიონ ივანოვი. მას ხომ დაუსრულებელი შეუძლია ილაპარაკოს „ქართველ ჩაბეჭევე“!

მარინა რადიშჩევა კი ვ. კიკვიძის პირადი მწარეული იყო.

ნორჩი კიკვიძელები გულდასმით ისმენენ მათს მოგონებებს, შემდეგ კი სოფელ მაჩეხაში გადადიან. ამ სოფელში იქმნებოდა ვ. კიკვიძის დღივანა, აქვე მიიღო დღევანდის პირველი საბრძოლო ნათლობა.

მ. რუმიანოვსა და მ. ვლასნასს თითქოს ახალს თბავდნენ უდაბნოს „პარტიველი ჩაბეჭევის“ სახს.

მაჩეხიდან სოფელ ელანაზე მანქანით სულ რაღაც ერთი საათის სავალი გზაა. კიკვიძის სახელობის ბავშვთა პარკში მაღალ კვარცხლბეკზე დგას თაბაშორისგან ჩამოსხმული ვ. კიკვიძის ბიუსტი. სწორედ ამ ბიუსტთან ელოდებოდნენ საქართველოდან ჩამოსულ სტუმრებს გმირის სსკენისადმი მიძღვნილი მიტინგის მონაწილენი.

ბიუსტთან, ჩირაღდნებით ხელში, საპატიო ყარაულში დაყენეს ვ. კიკვიძის დღივანის ყოფილი მეგობრები და ქართველი ნორჩი კიკვიძელები. საყვარელ მეთაურს იღვრნენ სამოქალაქო ომის უტყვარანები: მ. კოსლოვი, ი. ზახაროვი, პ. ბურჯაგოვი, ვ. პარტოლინი, ე. კიხელიძე.

დღივანის ყოფილმა ფერწალმა გ. სინიოვმა ვ. კიკვიძის უკანასკნელი დღე მოიგონა:

— 1919 წლის 11 იანვარს ჩვენმა დღივანმა ბრძოლით დაიკავა დაბა ზურბილოვო. მემორბიო და მეთაურები დასაკენებლად გალაპარდნენ. ბინდებოდა. ვასილ კიკვიძე, მშვერავებთან ერთად, სადარჯილების შესამწერებლად წავიდა. დაბას 5 კილომეტრით რომ ვახდენენ, ბრძა ტყეში ჩვენი მეთაური გულის ატეხში მიმეღ დაჭრა. იგი უზრალო მარხილით მოიყვანეს დღივანის მეწინავე საექიმო პუნქტში. აქ ამოვიჩინე მას პირველი სამედიცინო დახმარება.

მეთაური საკაცოვე იწვა. შტაბის უფროსმა მედეველცხკიმ სხოვა ვ. კიკვიძეს, ექვვა რამე, მაგრამ დღივანის მეთაური უფროდ იწვა, ხელებს მშავარად იქვედა, საკაციდან წამოღვრამს ცდილობდა. მას სურდა ეცოცხლა და ებრძოლა შრომებელი სახლის თავისუფლებისა და ბედნიერებისათვის, მაგრამ არ დაცალდა, ლეგენდარული გმირის მხურვალე გულისცემა შეწყდა.

ცხედარი სანატრიის დახმარებით ვარტო გამოვიტანეთ, ტყაპუში შევახვეთ, მარხილზე დავახვეთ და ელანაში გავაციოეთ, ელანიდან კი მოსკოვში წაასვენეს...

მიტინგის დამთავრების შემდეგ ნორჩმა კიკვიძელებმა დღივანის ყოფილი შტაბის შენობა დაათვალიერეს. აი პატარა, ნათელი ოთახი. ზურბილოვოდან აქ ვადმოახვედნენ ვ. კიკვიძის ცხედარი. აქ ეთხოვებოდნენ საყვარელ მეთაურს მისი თანამებრძოლები, ელანელი შრომელები...

1919

გვირგვინი

მატარებელი კიევის მიუხალოვდა. ყველაზე მოუთმენლად ველოდებით გვირა ქალაქის ნახვას. აი, ისიც — თაღწარმბაცი, მომბიხილივი.

შუალისას ოქტომბრის რაიონის კულტურის სახლში ვ. კიკვიძის თანამებრძოლებთან შეხვედრაზე წავედით. ერთად სხედან ქაღარა, ბრძოლებში ნაწრთობი კიკვიძელები: აღექვანდრე ეცოკიჩი, სტეფანე ლემეშკო, აღექვანდრე შიქოვო, ემილია ჩერნიავესკაია, მიხეილ სერგევიჩი, იოსებ დიმიტრი და ვასილ სკრინსკი.

შეხვედრაზე მოვიდნენ კიევში მცხოვრები ქართველებიც — პროფესორი დავით ლუმბაძე, დოცენტი ელენე სტურუა, არქიტექტორი ლევან ჭავჭავაძე, ფიზიკა-მათემატიკის მენცობრებათა კანდიდატი ბორის ცეკავე, თადარიგის პოდპოლკოვნიკი რაიმონ ბენელია, კიევის პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ასპირანტი კობე მგინია და სხვები.

კიკვიძის თანამებრძოლებმა სახელგანთქანი მეთაურის საბრძოლო ცხოვრების ბევრი საინტერესო ეპიზოდი მოიგონეს. ბოლოს ყველამ ერთად მუზეუმისაკენ გავიქით.

მუზეუმის დირექტორი იური იურიჩუკი გატაცებით გვეყვება მუზეუმის შექმნის ამბავს, დაწერალებით გველაპარაკება ყველა ექსპონატზე, სურათთა თუ მოგონებებზე.

გამოყენილი ფოტოები და დოკუმენტები ასახავს ვასილ კიკვიძის ბავშვობას, მისი დღივითის გზას 1918 წლის წამოარჩი. ეს გზა როგონში

იწყება და ბერიღრევეზე, შოტომირზე, კიევზე, პოლტოვასა და ხარკოვზე გადის.

აქვეა ვ. კიკვიძის ჩოხა-ახალუბი. იგი მუზეუმს გვიჩვენებს დამ, ვერა კიკვიძეზე გამოუგზავნა თბილისიდან. აგრე ფოტოგრაფირებულიყები სურათებისა: „იკვიძიე ლენინთან“, „კიკვიძის დღივითა საბრძოლო დროის დადამცემისას“...

აი, ალბომი, „ქართველი ჩაბევის“ ყოფილი თანამებრძოლების: პანტელევიკის, ანოშჩიკის, პუტოვსკის, ლემეშკოს, ეფიმივის, შიქოვსკის, ბელოვისა და სხვათა მოგონებებით სავსე.

ვასილ კიკვიძის ერთ-ერთი უახლოესი თანამებრძოლი იური ჩაიოვსკი ახლა ბერსონში ცხოვრობს, მაგრამ მუზეუმის დამთავლიერებლებს ყოველთვის შეუძლიათ მოისმინონ მისი მოგონებები კიკვიძეზე, რომელიც მუზეუმის თანამშრომლებს ფირზე ჩაუწერიათ.

მუზეუმში საშუალო ტანის მამაკაცი შემოვიდა.

— თქვენა ხართ კიკვიძის საშობლოდან ჩამოსული? — კითხვა აღდევებულმა. — ისიცე ტკაჩუკი ვარ, კიკვიძის დღივითაში ვიბრძოდი. გავგებ

თქვენი აქ ყოფნის ამბავი და ციდან ჩამოვიდოი.

მის ირგვლივ სწრაფად შეიქრწრე.

ბავშვები სმენად იქცნენ. ის კი თვალტრეწლიანი ჰუკებოდა საყვარელ მეთაურთან შეხვედრის ამბავს.

ვოლგოგრადელ მშრომრებრთაზე

ვოლგოგრადში დილადაღიან ჩავედით.

რკინის ბაქანზე დავებუნდნენ ჩვენი მასპინძლები — ვოლგოგრადის 37-ე სკოლის პიონერები. ისინი დიდი ხანა სწავლობენ ვ. კიკვიძის საბრძოლო გზას, იმოგზაურენ ვოლგოგრადის ოლქში, ნახეს ის ადგილები, სადაც მე-16 მსროლელი დღივითა იბრძოდა... ამ ლაშქრობის მასალებით გამოვიდნენ ისინი საშობლოაქო და საშაშულო ომების გმირული ბრძოლების კვალდაკვალ მოლაშქრეთა საოლქო შეტრებაზე და პირველობაც სვლათ წოლად.

ვოლგოგრადელმა ნორჩმა კიკვიძელებმა თავიანთ სკოლაში მივეწვიეს, შემდეგ კი მამის ყორღანზე ჩავატარეთ ქართვლ და ვოლგოგრადელ ნორჩ კიკვიძელთა შეტრება. ვოლგოგრადელ თანატოლებს სა-

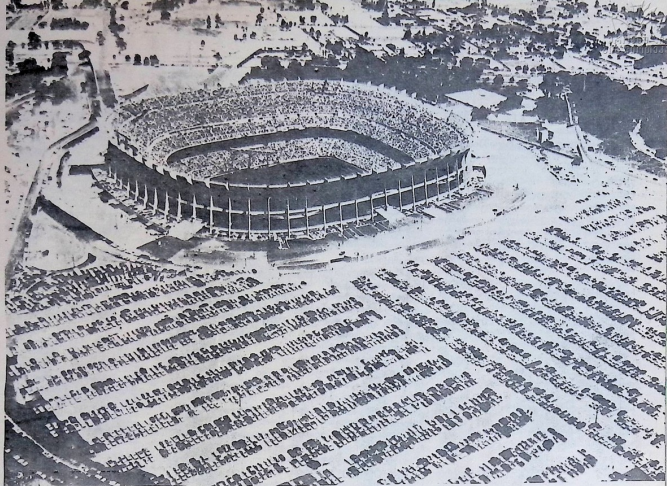
სახლი, სადაც ბარდიცვალა 3. კიკვიძის.

ჩუქრად გადავეცით ვ. კიკვიძის ნათესავთა მოგონებების ალბომი და საქართველოზე დაწერილი წიგნები.

ექსპრესიის დღებმა სწრაფად გაბრძინა.

ჩვენი მოგზაურობა დამთავრდა. ... ტურისტული მატარებელი თანდათან სვლას უკლებს და საღამოს ცისფერ ბინდბუნდში უთვალავი ლამპიონით გაჩაღებული გვეტეგება მშობლიური თბილისი.

მანიჩინ სტადიონი „აგბაიი“ (ბეი თვი)- მზარევიანი).

სპორტსმენი ჩიკაგოში

6. კოსტაშვილი

მე-19 ოლიმპიური თამაშების გასსამდე კიდევ ერთი ავე დარჩა, მაგრამ სპორტსმენებისა და გულშემატკვართა არმიის უზრადლება უკვე შექსიესკენ არის მიმართული. 12 ოქტომბერს ამ ქვეყნის დელაქალაქში აგზავნილება ოლიმპიური ჩირაღ-

დანი. ოლიმპიადისათვის ათასობით სპორტსმენი, მსაჯი და ეურნალისტი ემზადება. მაგრამ ყველაზე აქტიურად თვითონ მექსიკელები ფუსფუსებენ, — შემოდგომაზე ისინი უმასპინძლებენ მთელი მსოფლიოს წარგზავნილებს. მათ სურთ, რომ 1968

წლის ოლიმპიურმა თამაშებმა გრანდიოზულობითა და ვაქანებით აცობოს ადრე ჩატარებულ ყველა ოლიმპიადას.

შვიდმილიონან მეხიკოში, ახალი სამყაროს ქალაქებს შორის ამ უძველეს ქალაქში, რომელიც ამერიკის

ნაბრუნებთან კოლუმბის გამოჩენამდე
ორი საუკუნით ადრე ატყვევების
მიერ დარსდა, 12-დან 27 ოქტომბერ
ამდელ გაიმართება XIX ოლიმპიუ-
რი თამაშები.

თანამედროვე ოლიმპიადები,
ძველბერძენული მსგავსად, ყოველ
ოთხ წელს ერთხელ, ნაიან
წეს ტარდება. ოლიმპიური ცეცხ-
ლი აღმანიან ველში ახალდებს მე-
გობრობის, ურთიერთპატივისცემის
გრძნობის და ოლიმპიური თამაშე-
ბის მონაწილეებს კეთილსინდისიერი
სპორტული პირობისაკენ მოუწოდ-
ებს. ეს არის ოლიმპიური თამაშე-
ბის ერთ-ერთი მთავარი მიზნადგე-
ლიძა. ხუთი ზეოლი ხუთი კონტინ-
ენტის წარმომადგენელთა მეგობრობის
სიმბოლოა. „ოლიმპიელები აღდგენ
იმ კარს, რომელიც ვერ აღებენ დი-
პლომატები“, წერდა ერთ-ერთი სა-
ზღვაოგარეოთული გაზეთი.

ინადგა კითხვა: რატომ ტარდება
მორიგე ოლიმპიად (პირველი საერ-
თაშორისო სპორტული თამაშები ჩა-
ტარდა 1896 წელს) მეხიკოში და
ისიც ჩვენივეს უჩვეულო პერიოდში,
ქ. ე. იმ დროს, როცა ეკონომიკაში,
ახალი და ჩრდილო ამერიკაში სა-
ზღვაო სპორტული სეზონი უკვე
მთავრდება?

ოლიმპიად მართლ ჩემპიონატი
როდღა ამა თუ იმ სახეობის სპორტ-
ში, ოლიმპიად ფესტივალია მსოფ-
ლიის სპორტული ახალგაზრდობის
და ამიტომაც ტარდება ჩიხშივე იგი
მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში. ლა-
თინურ ამერიკაში მექსიკა პირველი
ქვეყანაა, რომელსაც წილად ხვდა
მედლიერება სტუმრად მიიღოს მსო-
ფლიოს საუკეთესო სპორტსმენები.

მაგრამ, რატომ დაინიშნა ოლიმ-
პიად მანინდამანე 12-დან 27 ოქ-
ტომბრამდე? იმდრო რამ და რაოი-
სათვის მეხიკოში წვიმების პერიოდი
მთავრდება და გრილი, მშრალი ამინ-
დები დდება. მაღალმთიანი მეხიკო
გასაოცრად ვაჟ ქალაქია, აქ ვერ შე-
ხლებდით ციკადო აღმართებს. და
მხოლოდ მაშინ, როცა თავს დაღ-
წვით ცამდე ახალეული ცათამაგნე-
ბის ტყვეობას, სულ სხვა საწყაროში
მოხვდებით. ვასცდებით თუ არა ქა-
ლაქის ფარგლებს, უცებ იწყება თე-
ბი, უფრო იქით კი — ტბით დაფარ-
რული ქვეყნა და თოვლიანი მწვერ-
ვლები. ქალაქის ჩრდილო განაპირა-
ზე განჩაღ მესამიწვადი ოლიმპიური
სასპორტო, ხოლო სამხრეთით,
„მექსიკური ვენეცია“ მახლობლად,
რვა თვეში ოკეანომეტრიანი სიგრ-
ბის სანიშნოსონ არხი ვაშენდა.

კალათბურთელები და მოკრივეები
ერთმანეთს შეერყინებინან ვალსუ-
რ 14 ათს მაყურებელს იტყვეს. ტან-
მოვარეობაზე დათმობა „ერთეულ-
ლი აუდიტორიუმი“ 12,450 ადგი-
ლით. ძალიანები ერთმანეთს შეე-
ჯებრბანან მყუდრო თეატრ „ინსურ-
ხენტესში“. წყალბურთელებს ძალიან
მოსწონთ უნივერსიტეტის ღია, ორი-
ნაწილიანი აუზი. იქვე მთავარი
ოლიმპიური სტადიონი (80 ათასი
ადგილი), სადაც ჩატარდება გახსნა-
დახურვის ცერემონია და მსოფლიო-
თა შეჯიბრი.

1966 წელს აშენებული 100-ათა-
სიანი „ატლანტიკის“ სტადიონი მხო-
ლოდ ფეხბურთის მატჩებისათვის
არის გათვალისწინებული. სხვათა-
შორის, აქვე ჩატარდება 1970 წლის
ფეხბურთის მსოფლიო ჩემპიონატის
გადაწყვეტილ მატჩები.

ყველა სხვა სპორტული ნაგებობა
ჩვერ კიდევ ხარაჩობის ტყვეში იყო
ჩატარებოდა და, ამდენად, მათ ღირსე-
ბებზე მხოლოდ პროექტების მიხედ-
ვით ვიმსჯელებთ. მეხიკოს თხუთ-
მეტათასადგილიანი საყურაო აუზი
მსოფლიოში ერთ-ერთი საუკეთესო-
თაგანი იქნება. შარშანდელ შემოდ-
გომაზე ველისიდეისტები ახალ ბე-
ტონის ტრეკზე ეჯიბრებოდნენ, ხო-
ლო ოლიმპიადისათვის კიდევ ერთი
— ხის ველოდრომი განჩენდა.

ქალაქის სამხრეთით, ოლიმპიური
სტადიონიდან ოთხ კილომეტრზე
შენდება 29-საბილიანი ოლიმპიური
სოფელი, რომელშიც სპორტსმენებ-
თან ერთად დასახლებიან მყურთე-
ლები, დღეღვაციის ხელმძღვანელებ-
ნი, მსაჯენი და ჟურნალისტები (სულ
16 ათასი კაცი). ამ „სოფლის“ შეე-
ნებლობა, რომელიც 11,600 ათასი
თაფარი ჯდება, სექტემბერში და-
მთავრდება.

12 ოქტომბერს, ოლიმპიადის გახს-
ნის დღეს, 120 ათასი მწვენი, ვარდის-
ფერი და თეთრი მტრედი აიჭრება
ცაში (სწორედ ეს ფერებია მექსიკის
ეროვნული დროშაზე).

მეხიკო ზღვის დონიდან 2,280
მეტრზე მდებარეობს. ამ სიმაღლეზე
ოლიმპიური თამაშების მოწყობა
აშნათა სხვადასხვაგვარა გამოიწვიანა და
ამიტომ, ოლიმპიადის ორგანიზატო-
რებმა გადაწყვიტეს მეხიკოში ეგ-
რეთფილდებულ „საერთაშორისო
სპორტული კვირეული“ მოეწყვიტა.
1967 წლის „მცირე ოლიმპიადამ“
საბოლოოდ გააქარწყლა მთი, თით-
ქის მეხიკოში არ შეიძლებოდაეს სა-

ერთაშორისო სპორტული თამაშების
ჩატარება.

ცხადია, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ
ალარ არსებობს აღმანიანზე სიმაღ-
ლის მოქმედებათან დაკავშირებულ
ლო პრობლემები. როცა ხელვეთმა
დასაბრუნებლობა 3 ათას მეტრზე
განსაკრეულდებით სირბილოში ოქროს
მედალი დასაკურთხა, მან უფროს
ლისტებს ანთუცხად: „იმედო მაქს,
ერთი წლის შემდეგ კვლავ ჩამოვი-
დეთ აქ და ისევ გავიმარჯვო, მაგრამ
ახალითარი იღუბები არა მაქვს,
რომ ვაგაუჭვობებებ ჩემს მსოფლიო
და ოლიმპურ რეკორდებს“.

მაგრამ, აქვე უნდა ითქვას, რომ
ველომბორელებმა თავიანთი დიდი
სისწრაფეებით მთელი სპორტული
სამყარო გაათვის. იმდენად მაღა-
ლი იყო მეხიკოს ტრეკზე მიღწე-
ული შედეგები, რომ ველომბორელო
საერთაშორისო კამპიონა უარი თქვა
ეს შედეგები მსოფლიო რეკორდზე
ხაღ სცნოს. ველომბორელებს სი-
მაღლე დაუხანარა: პაერი გაიშვიათე-
ბულია და ატმოსფეროს წინააღმდე-
გობაზე აქ უფრო ნაკლებია, ვიდრე
ბარში.

სწავლულები ამტკიცებენ, რომ
ბარის და უროს მტყორცნელები,
მხტორები, ძალისენები და, საერ-
თოდ, სპორტის იმ სახეობის მონაწი-
ლები, რომელნიც მცირე დროის
ერთ წუთამდე) მანძილზე იძაბებიან,
დენადმეის მიზიდულობის ძალის
შეეცრებების გამო მეხიკოში ვაყო-
ლებით უკეთეს შედეგებს მიღწე-
ვენ, ვიდრე ბარში.

სამაგიეროდ, გრძელ მანძილზე
მობრუნდნენ, მოცურაეეები, ნინ-
ბონსენბა და მათოლელებს (რომელ-
თა შეჯიბრის საათობით გრძელელ-
ვაჟკრებობა, მაგრამ მათი ოლიმ-
პიური პირობის სპორტული ჟინი
ისითივე მადფირი იქნება, როგორც
როში და ტიოტიო მყო.

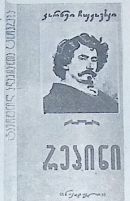
სამართა სპორტსმენებმა „მცირე
ოლიმპიადზე“ 44 ოქროს მედალი
მოიპოვეს, — ორჯერ მეტი, ვიდრე
მათათ უახლოესმა მეტრეებმა, აშშ-ს
გუნდმა. მაგრამ ნუ მოეცემათ თეთო-
წყაიფილებსა, შემოდგომაზე ოლიმ-
პიური ოქროს, ვასი — საგრძნობლად
გაიხრებოდა.

მეხიკო ელოდება ოლიმპიელებსა
და სტუმრებს. მეხიკოს სურს ყველა
წინათელი და კარგად დასამსოფ-
რებელი ოლიმპიადი ჩატარდეს, რომ-
ელსაც, საზღვაოგარეოთიდან ჩამო-
სვლების გარდა, ორი მილიონი ად-
გილობრივი სპორტისმოყვარულიც
დაესწრება.

გაიხივი

კორნეი ჩუკოვსკი

„ნაკადულმა“ გამოსცა გამოჩენილი საბჭოთა მწერლის კორნეი ჩუკოვსკის მოვლენები რეპნიზე. ჩუკოვსკი პირადად იცნობდა კლასიკოს მხატვარს, მისი მეგობარი იყო. იგი მოვითხრობს მხატვრის ბიოგრაფიას, გვაცნობს მისი შემოქმედების სვეტიფუტურ

რობას, რეპნიის დამსახურებას რუსული ფერწერის განვითარებაში. **რ. კიკვილაძე.**

იგი ყოველთვის წერდა ახალგაზრდობაზე და ახალგაზრდობისათვის... მართლაც შემოქმედებაში კი არა, ყოველდღიურ ცხოვრებაშიც მიხეილ სვეტლოვის ახალგაზრდობისაკენ მიიღებოდა: ძლიერ ფეხვარდა ახალგაზრდათა აუღატორიანი გამოსვლა, ჭაბუკებთან საუბარი.

საბჭოთა მეთისველი თავის დროზე განსაკუთრებული აღტაცებით შეხვდა მ. სვეტლოვის რეჟოლუციური რომანტიკით აღსავსე „გრეზადას“.

1964 წელს მიხეილ სვეტლოვი გარდაიცვალა. 1967 წელს მის ლექსების წიგნს ლენინური პრემია მიენიჭა.

როგორ უნდა ვიყო

ბ. ნიკიტინაძე

ამ წიგნის ავტორი ბ. ნიკიტინოვი გვასაუბრება ცხოვრებაზე.

რედაქცია: იმაზე, თუ როგორ ყალიბდება ადამიანის ხასიათი.

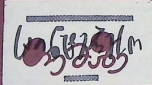
სიათი მერხზე და ტურისტულ ლაშქრობაში; როდის გამოსვალ გაბედული და როდის — მხდელი, როდის — კეთილი და როდის — ბოროტი. დიდი რომ გახდეს, საკმარისი როდია მხოლოდ მაღალი გაიზარდო. უნდა იყო კეთილი, აქტიური და უფრო მეტი გემო. ადამიანის ანგვარი ზრდა, რასაკვირველია სანტიმეტრებით არ გაიზომება. მაშ, რითი უნდა გაიზომოს? აი, სწორედ ამაზე გვასაუბრებს მასწავლებელი და მწერალი ქალი კამილა ნიკიტინაძე.

სომ გიყვარს კამიათ? მაშ, ეს საშენი წიგნი ყოფილა!

ბრანდალა

მიხეილ სვეტლოვი

„მიხეილ სვეტლოვი რუსეთის ერთ-ერთი მიჩვეული კომკავშირეთაგანი იყო, — წერს გამოჩენილი საბჭოთა პოეტი იაროსლავ სმილიაჩივი. — მთელი მისი ლიტერატურული მუშაობა მებრძოლი, კომკავშირული სულით არის გატენილი. მისი პოეზიის ძირითადი აუბა კომკავშირია.“

მოყვარულთა
განხილვები
აღმოჩენები

მოყვარულთა მცენიერებაში ბევრი ექსტრაორიანული აღმოჩენები მოუხდენიათ. მაგალითად, კარნიკაცმა ლევანტუქმა XVII საუკუნის ბაქტერიები აღმოაჩინა. დინოზავრების არსებობა მსოფლიოში გაითვრების მოყვარული ინგლისელი პრაფინციელი ექიმის მანტელის მემფეობით შეიტყო.

შთამომავლობის პრინციპები აღმოაჩინა ავსტრიელმა ანატოლ გრეგორ მენდელმა; ფანგბალი — ინგლისელმა ლტინსმეტეველმა ჯოჯოჯ პრისტლიმ; ფერადი ფოტოგრაფირება კი პირველად ორმა ამერიკელმა მუსიკოსმა — ლიგოლოვსკიმ და დეივოლდ მენცემმა მოახდინეს, რომელნიც ექსპერიმენტებს გასტროლებს ღრღს, სასტუმროს სომრებში ატარებდნენ.

რამდენიმე წლის წინათ ინგლისელმა არქიტექტორმა მარკო ვენტურმა ამოსხნა ერთი საიდუმლო, რომელიც დიდი ხანია აფორიაქებს არქეოლოგებს: მან გამოიხილა ოდესღაც საბერძნეთში ხმარებული მგელი ენა.

ამერიკელმა რადიომოყვარულმა გროუტ რიბერმა თავისი სახლის

სახურაზე დადგა პირველი რადიოტელესკოპი. მოყვარულებს არ უყოფნით უპოვებულნი ცოდნა, არა აქვთ ლაბორატორიები, არ უყვებიან სინტიმეტრი, მაგრამ, სამაგიეროდ, მათ თავისთავად შეუძლიათ აპყენენ გულსხმასა და ფანტაზიას. მათ არ უწყობენ წარუმატებლობის შიში, რომელიც მულამ თან სდევს მცენიერებს.

ხანაზან უცოდინარობასაც კი დიდი და კეთილი საქმის გაყოფა შეუძლია. მაგალითად, გეომანელ ექიმ-ფსიქიატრს ბერგრეს ტვირის ბიოტიკების აღმოჩენაში იმან შეუნყო ხელი, რომ ექსპერიმენტისაგან განსხვავებით, არ იცოდა, რომ ტვირის ბიოტიკების არსებობა მცენიერებს შეუძლებლად მოაჩნდა.

ბეჯევი

მატყარი
წარბა ჟორჯიძე

გ ე თ ხ ი მ ა

ჩვენ მივლინეთ ჭაბურის დაბურულ ტყეში. საცხენე ბილიკი კარგა მანძილზე მდინარე ილტოს მისდევდა. ბილიკი ხან გალმა ვაილიდა, ხან — გამოლმა. ტყის მუღდროების რყევზე ნალუბის ქაზუნა არღვევდა. ხანდახან პაპა ცხენს შეუძახებდა და მთელი ტყე გამოფხიზლდებოდა. სხვადა, შვეიდი და უმთვთველი იყო ჭაბურის ტყე.

მზე კარგა მალა იყო წაბოწველი, მუხთაში რომ ჩავედით. მუხთელი ნაცნობები დიდი ამბით ესალმებოდნენ პაპას. ისევ იქვე ცხოვრობთო? — ეკითხებოდნენ.

— დიახ. იქვე ვცხოვრობ! — რაღაცნაირი დიდი გულთ უპასუხებდა პაპა. არ ვიცო, მე შეჩვენებოდა თუ მართლა ასე იყო, პაპა თინიბეგს მგონი ემაყებოდა კიდევ, იმ უჯაცრეულ სოფელში მარტო რომ ვცხოვრობდით.

— კაცო, იმ ტყეში მარტო როგორა ცხოვრობთ, დაოვებია არ გემიხიათ? — ეკითხებოდნენ.

— ეპ, ბარემ რომ ძალიანაც მეშინია და გულიც მიკანკალებს, მაგრამ რა გქნა? — თავს მოისაწყვებდა პაპაჩემ.

დათვების შიში კი არა, ფეხზე შეეყენებული თოფი რომ გულზე დაგედო, პაპა თვალს არ დაახამამებდა. არც სხვა უყვარდა მშინა და მზდალი.

საბჭოს კარებთან შეეჩერეთ ცხენები. თავმჯდომარემ პაპაჩემი რომ დაინახა, დიდი ამბით მიესალმა და მოეკითხა.

— ეპ, მე რა მიჭირს, ჩემო ალექსი, ბიჭის დარდი მაქვს, ბიჭისა.

— მგონი, წერილებია მოსული. აბა, ფოსტაში შედი!

— ჰოო? — გაუხარდა პაპას.

— კი, კი, ჩემო თინიბეგ, გუშინ ჩემი თვალითა ვნახე. ფოსტის გამეგ წუხდა, იმ სიშორეს როგორ გაეუფნა, რომელი ფოსტალონი წაიღებს.

— ჩემი შვილის წერილს მე თვითონ მოეკითხავ ხოლმე, ოღონდ მოვიდეს... ალექსი, თქვენი ყველ-ერთის დამაზადებელი სად არის? ცოტაადრეი ყველ-ერთი ჩამოვიტახე და მიიღეთ, ძმაო.

— მართლა? — გაუხარდა საბჭოს თავმჯდომარეს, — უპ, შენ აგაშენა ღმერთმა. ახლა ისეთ გაჭირვებაში ვართ, შეეცალდები, კვარტალის გეგმას ვერ ვასრულებთ. რამდენი ჩამოიტყნე?

— რამდენი მაქვს თქვენი ვალი?

— ოცი კილო ერთი, ოცდაათი კილო ყველი. ცოტა ბეჭედი კი შევაწერეთ, ჩემო თინიბეგ, მაგრამ რა გქნათ! სანაჯიროთა, არა გზღუდეთ, არამედნი ვინდა, იმდენი იყოლიე პირატყვი.

— კარგი და, დღეს რამდენს მოითხოვთ ჩემგან, დღეს?

* გაგრძელება. იხ. „პოეტის“ № 8.

— დღეს ერთი შვიდი კილო ერთი და ათი კილო ყველი რომ ჩავგაბარო, პირდაპირ გაჭირვებიდან გვიხსნის.

— ათი კილო ერთი და ოცი კილო ყველი რომ ჩავაბაროთ?

— უპ! მაღარიჩი ჩემზე იქნება.

— რას კისრულობ?

— კი პურმარაილს.

— პურმარაილი კი არა, ცოტადენ ნავთ-მარაილს თუ მომიხერხებ, მაშინ ოც კილო ერთს ჩავაბარებთ!

— თინიბეგ, ხუმრობო? — დაეკვდა საბჭოს თავმჯდომარე.

— თინიბეგმა იცის, რასაც ამბობს! შენ ოღონდ ნავთი და მარალი მაშინივრდ... —

— მართლი სწორედ გუშინ მივიღეთ და კოლმეურენობებზე გაგანაწილეთ, ყველს დამზადებას, ხომ იცი, რამდენი მარალი სჭირდება!

— იცი. მეც ყველისთვის მჭირდება, თორემ ჩემს სამეფო მარალს ლოდს მოვაფხვნი.

— კარგი, ჩემო თინიბეგ, ნათესაც მოგიხერხებ და მარალსაც. შენც რა, მეზობლებში ვახვალ სასესებელას!

— ეპ, ძნელია უმეზობლოდ ცხოვრება! — ამოიხონა პაპამ.

●

ფოსტა, დამზადების პუნქტი და მალაზია საბჭოს შენობაში იყო მოთავსებული. პაპამ გერ სამეფოთა, ჭარის-კაცული წერილები გამოართვა ფოსტაში, მერე ყველ-ერთი მიუქარა დამაზადებელს. ბოლოს, საბჭოს თავმჯდომარის განკარგულებით, ნოქრამა ნავთ-მარალი მოგვცა. გამომშვიდობებისას პაპამ ალექსი ბიძისა ჰქითხა:

— კიდევ რამდენი მაქვს თქვენი ვალი?

— ყველი და ერთი გასწორებულია, ახლა ოცი კილო ხვეცილა გაჭირვია.

— ოცი კილო, პა?.. — პაპა ჩაფეხრდა, მერე მე გაღმომხედა და ისევ ალექსის მიუბრუნდა:

— შემოდგომებზე მე და ჩემი გოგია ერთი მოზვერს ჩავაბარებთ, ორას კილოზე მეტი გამოვა.

— მოზვერის? — გაეკვირა საბჭოს თავმჯდომარეს.

— ჰო, მოზვერის!

— უპ! ვახუთში ვაჭეწოთ, ძმაო, სხვა რა შეგიძლია!

— არა, ჩემო ალექსი. ვახუთში დაწვერის გულისთვის არ ვაჭეწებ ამახ. წელან შენ არა სიჭევი, ომია, ქვეყანას უჭირსო?

— ჰო, მამაში..

— ჰოდა, მე რასაც შეეძლებ, იმას ვაეცემათ ჩემი ქვეყნისა და ხალხისათვის. შემოდგომებზე ერთ ამდენ ყველ-ერთს, კიდევ ჩამოვიტან.

— თინიბეგ, ოქროს გული გაქვს და ოქრო კაცი ხარ!

— ეჰ, თქო არა, სპილენძი! — ჩილაპარაკა პაპამ და ცხენზე შეჯდა.

მეც შევჩაქეი.
— კარვად იყავით, ხალხნო, კარვად! — დამეშვიდობა პაპა იქ მყოფთ და მოავარ გზას დაედევით.

კვირადღე იყო და ბაზარში შევუბხეთი. დარჩენილი ყველგან ვიდაცვლა გვინდოდა რაღაც-რაღაცებზე. ბარგაინი ცხენები რომ დაინახეს, მამინვე შემოვხვევიყვნენ. — ყველი ან ვერბო ხომ არა გაქვით.

— არა, არაფერი არა მაქვს! — უკმეხად უპასუხებდა პაპა.

მე მივიჩინა, რატომ ვუბნებოდა ასე.
— ბიჭო, რა გაქვთ გასაყიდი? — ახლა მე შეკითხებოლენე.

— არაფერი. — მეც ტყუილს ვამბობდი.
ბაზარში უფრო მეტად ხელზე მოვკრენი იყვნენ. ენგაინი დანებითა და მამფურებით დაწყებულნი, რაღა არ გქვართ ხელში. გავვლელებს და გამომვლელებს ხელში აჩეჩებდნენ. — იყიდეთო.

პაპა მართო ტანსაცმელსა და ფეხსაცმელს ათვლიდევრებდა. ბოლოს, ყვარჩვენზე დაყრდნობილ ნაფრონტალს მოჰკრა თვალი. მას ჯარისკაცული შარვალ-ხალათი და ჩექმები ეწყო წინ. გამხდარი, წვერომშვეებული იყო. გამალეული ექაბოდა თუთუნს.

პაპა მასთან მივიდა. ჯერ შარვალი და ხალათი მიიზოვა, მერე ჰკიოხა:

— ფულის მაგიერ კარგი ყველი რომ მოგცე, არ გინდა?

— როგორ არ მინდა, შე კაი კაცო! — გაუხარდა ნაფრონტალს.

— რამდენი კილო მოგცე სამივეში? ისე, ყველი მოუხლეოდა, ძროხისაა, ვერ დაიწუნებ.

— თითო ნაჭურში ოთხი კილო! — გაუხედავად იქვა ხეიბამაძა.

— სულ რამდენი გამოიღის, თორმეტი კილო?

— ჰო... კარგი, თერთმეტი მომეცე.

— შე კაი კაცო, როდის გითხარი, თორმეტს არ მოგცემ-მეთქი.

— რა ვიცი... — უხერხულად გაიღიმა ყავარჩინამა.
პაპამ ხურჩინიდან ყველის გულა ამოათრია და უთხრა:

— ამა, ორი თავი ყველი! გინდა აწონე, გინდ მენდე. — თითო შვიდი კილოა.

— მჭერა, მაგრამ სასწორი მინც გვინდა, ორი კილო ხოშ უნდა ჩამოვაჭრაო.

— ეჰ, შვილო, ამას რომ ორი კილო ჩამოვაჭრა, ის ყველი ყველში არ ჩამივია, სულ წაიღე, ალალი იყოს!

ნაფრონტალმა მადლობა გადაგიხიზა და კოჭლობით წავიდა ბაზრის გასასვლელისკენ.

ვინც ამ ეპირობას დაესწრო, ყველას ეგონა, რომ პაპა ხამი მთიელი იყო და შემოგვეხვიებენ. ათასგვარ ტყუილებს გვაჩეჩებდნენ: თუ გნებავთ, ყველზე მოგცემთო.

— განა თქვენც გაჩუქებთ! რას შემომეხვიეთ! — და იბუხუნა პაპამ და წრე მაშინვე დაიშალა.

ბერტი ვეძებთ ჩემი ზომის ტანსაცმელი, მაგრამ ვერა ვნახეთ. ბოლოს, პაპას ვთხოვე, მეც ჯარისკაცული ტანსაცმელი მიყიდე-მეთქი.

— შენც ჯარისკაცის ფორმიანს გიყურო, ბიჭო? — რაღაცნაირი შიმგარეული მხით მოთხრა.

— მერე რა, პაპავ, მართლა ჯარისკაცი ხომ არ ვიქნები!..

— ჰო, მაგრამ...

— აგერ, იქ რუს ქალს რომ უქირავს, მგონი, პატარა ზომისაა.

პაპა მიმყვია, ენახეთ, მომზაზმო.

ცოტა დიდი მოგვიფო, მითხრა.

— მერე რა, ბავშვი, მალე გაიზრდება, — ქართულად თქვა ქალმა.

პაპამ შემაბტყო, რომ ძალიან მომეწონა ხაყისფერი შარვალ-ხალათი და საცამოდ ნახმარი ჩექმები. ვაჭრობა არც იქ მქალთან დაუწყვია, რაც დააფასა მამიწვე მიუწონა.

ბებოსთვის უბრალო შავი საცაბე და ქალოშები ვიყიდეთ. პაპამ ჩიხრხიხით დაგვრეხილი თხის ბეჭეის ორი თოკი და ერთი შინგაყეთებული ჯაჭვი იყიდა. ამით ყიდვა-გაყიდვას მოერჩით. ცხენებზე შეესხნელი და სციანის გზას დაადგელი.

ტყეში რომ შევევლით, პაპამ მითხრა:

— აბა, ახლა მამაშენის წერილები ამოიღე და წამკითხე.

მამა უქარიანის ფრონტიდან იწერებოდა: „ჩერჯერობით ბელი მწყალობს, ვიბრძვი და ტყვია ახლოს არ მეკარება. ორი სამბროლო ჯილილი უკვე მივიღე, ერთზე ახლახანს წარმადგინეს. ძალღუბი ისევ წინ მოიწევენ, მაგრამ ბოლოს მაინც კუდილი ქვას ვასტკონებთ; შე ამათ პერკონამდე უნდა მივყვე ცემბრუკებათ; მაღალ გამარჯვებულ დაბრუნდები.“

ბებოს რომ მივეტრუნებე მამაშენის წერილები, სიხარულით ცას შესწვდა. სამახარობლოდ ხინჯაობი დახვია და მთელი საღამო ერთსა და იმავეს ეუბნებოდა პაპას: — აი, შენ რომ ამბობ, ხატე და ღმერთი არ არსებობსო, ხომ ხედავ, რას იწერდა ლევიან: ვიბრძვი და ტყვია ახლოს არ მეკარებაო. ეს იმიტომ, რომ მე ვეხვეწები ხატებს და ღმერთს, ლევიანი დაიფარეთ-შეთქი.

— ჰო, ქალიშვიტე, ჰო! ილოცე, შე ხომ იარ გოშლი! — ისე უთხრა პაპა თინიბეჭამ, რომ მივხვდი, მაინც არაფერი სწამდა სალოცავებისა.

5

...სოფელში ყოველთვის ერთნაირად საშური საშოშაო როდდა, მით უფრო—სეიანში. რაკი ერთხელ მიწაში თესლი ჩავყარეთ, მერე მას მოსახლის მოწყვეტე ხელოსნობა აღარ უნდოდა. სიმიანი არ დადგეთესია, რომ სათონხი გვექონოდა, კარტოფილს კი, საერთოდ, არა ვთობხნდი... ერთი თვე მაინც შეგვეძლო ამოგვესუნთქა, ვიდრე მთაში სათიბად დავიწყებდით სიარულს. ეს იენისში მოხდა.

პაპასა და ბებოს საქმეს რა გამოუღვედა! უქმად გაჩერებულს ვინა ნახავდა იმით! მე კი, დილით საქონელს მივბიძგენ რომ გავრეკავდი, შინ მოვბრუნდებოდი, მეცემე კლასის ალგებრის სახელმძღვანელოს მივეჭდებოდი და...

ერთხელ, მეხუთე კლასში, არითმეტიკის მასწავლებელმა ვეთხრა: მათემატიკა ისეთი სავანია, თუ თავიდან თანმიმდევრობით მივყევი და ვუღლდამით ისწავლე, ისე გაგაადვილდება, მომდევნო მოქმედებებს მასწავლებლის აუტხნელდაც კი გაიგებო. მერე მოგვიყვა: ათი წლის წინათ, მერე კლასში ერთი მოწაფე მყავდა, რომელიც მეათე კლასის ტრიგონომეტრიის ამოცანებს დაუნებარებლად ხსნიდაო.

თუ მასწავლებლის აუტხნელად რამის გაგება და

სწავლა შეიძლებოდა, აქამდე ვერც კი წარმომდგინებ. და აი, ახლა, რაკი ალგებრის სახელმძღვანელო მქონდა, ავლდეტი და გადავწყვიტე, თანმიმდევრობით მივყოლოდი და ყველა მავალითი ჩემით, სხვის დაუხმარებლად ამომეხსნა.

პირველად ძალიან კარგად მიდიოდა საქმე. დაკვირვებით ვითვლილობი წესების წიგნს და ყველაფერი გასაცემი ხდებოდა. აბა, იმის გაგებას და დახსნივბდა რა დიდი რამე უნდა, რომ ორ ალგებრულ გამოსახულებას, შეერთებულს ტოლობას ნიშნით, ტოლობა ეწოდება. თან იქვე სწერია მავალითიც; ან მოქმედებათა თანმიმდევრობაში რა არის გაუგებრობა? აქაც არითმეტიკის კანონები მოქმედებს: ერთობლივად სადებურის მოქმედებები ჩავე მიმდევრობით უნდა ვაწარმოთ, როგორც არის ისინი ჩაწყობილი. თუ ამ წესს ზუსტად შევასრულებთ, როგორი მავალითიც არ უნდა იყოს, მაინც ამოვხსნიო.

რაკიონალურ რიცხვებზე რომ გადავიდი, გავიგე რას ეწოდება დადებითი და უარყოფითი რიცხვები და რიცხვითი ლიზი. არც მოპირდაპირე რიცხვების გაგება გამჭირვებია, — მაგრამ რაკიონალური რიცხვების შეყრება-გამოკლებზე რომ გადავიდი, აი, იქ კი...

განსაკუთრებით გამოვლენა გამიქვიადა.

კი, ბატონო, ვიცო, რომ გამოვლენა შეკრების შებრუნებელი მოქმედებაა. წესების წიგნში გარკვევით სწერია:

„გამოვკალოთ ერთ რიცხვს მეორე — ნიშნავს: ვიპოვნოთ ისეთი მესამე რიცხვი, რომ ამ მესამე რიცხვისა და მეორე რიცხვის ჯამი პირველ რიცხვს უდრიდეს“. ამ მოქმედების შესრულება ადვილია დადებით რიცხვებზე, მაგრამ, აბა, ერთი უარყოფითი რიცხვებზე სცადეთ!

მე, მავალითად, ასმეჩვიდმეტე პარაგრაფის მეხუთე მავალითის ვერაფერიც ვერ გავუკე. რას გავუკვებო! — მთელ მავალითში ერთი დადებითი რიცხვი არ ურევაო, ათი გამოვლების ნიშანია გამოყენებული და ერთადერთი — მიმატება. პასუხი კი ერთი უნდა მიმიღო, ისიც დადებითი რიცხვი. აბა, თუ ბიჭი ხარ, მიდი და მასწავლებლის დაუხმარებლად ამოხსენი ამისთანა უკუღმართი მავალითი!

ძალიან ბეჭვი ვიწვალე, რაღა არ ვიღონე, რაღა არ გავაკეთე: ხან ფიფურული ფრახილიბი გავტყენი პირვე-

მზეზე დაეაწყე გასაშრობად. მერე რაღაცისთვის შინ შევედი. ამ დროს ქორია მისულა, ყველაზე დიდი ძვლისთვის დაუვლია პირი და, ჰერია!

— ატ, შე სამგლევე, სდ ჩანდაბაში მიგაქვს, დააგდე ესლავე! — დაუყვირა ბებო.
ქორიამ დააგდო, კუდი ამოიძეა და სახლის უკან მოუსვა.

— ქალიცმე, წაიღო, შე უღმერთოვ, ხომ უყურებ, მაგასაც მაგალითები ჰქონია გამოსაყენად, — იცინობდა საშეშესთან ჩამომქდარი პაპა.

6

ერთ დღეს პაპამ დაიძახა, თვალეში ჩანხედა, მერე შეუღლებ დამადო თავისი ვეება ბეილი და მითხრა:

— რაღაც არ მომწონს შენი ფერი. ავად ხომ არა ხარ?

— ავად კი არა!.. — გაბეღიდა.

— რა ვიცი, მე ძალიან შეეძვეება, — თქვა პაპამ, მერე შინიდან სახეგარდირიანი ბოთლი გამოიტანა და ჩუმად მითხრა: წაიღი, შარდით გაავსეო.

მე გავწოლოდი.

— პო, რასაც გეუბნები, ვაკეთე. მომიტანე, შევებდე და, იმ წუთში მიგზდები, ტანში რა ავადმყოფობა გიღვას.

პაპა თინიბეჭი მკე მელაპარაკებოდა, თითქოს მართლაც ეჭმი ყოფილიყო.

... მერე ბოთლს აღმაკირად გახედა; დღეს ვერაფერს ვერ შეგატყობ, ზვალ უკეთესად შეემჩნევაო, თქვა და ბოთლი საღვალე მიღაფრებულში, მზეზე დადგა.

დილით, ბებომ ძროხები რომ მოწველა, პაპამ შინიდან თითხეტი გამოიტანა. საგზლიანი გულა შე ამკიდა, ძველ გულაში ის ბოთლი ჩაღვდა და თითონ აიკიდა. მერე ძროხებს ბაქის კარი გაუხსნა და მთებისკენ გაუსწილა.

— პაპე, ავად ვარ? — კვითხე გზაში.

— პაპე!

— რა მკირს?

— ო, ნუ იტყვი, სიტტო გაკლია!

პაპა თინიბეჭი ნამდვილი ეჭმივით ლაპარაკობდა. ეჭიმებმა იციან ხოლმე, შარდისთვის დაგროვება გავსა, მაქირა გაკლია, ან — მეტი გაქვსო, ცილები შეიმჩნევაო და, რა ვიცი, რას არ მოგინებენ.

— პაპი, მართლა მკალია მაქირა?

— შენ კი ვერა გრმობ?

არ ვიცი, ასეთი რამ როგორ უნდა იგრძონს ადამიანმა! არაფერი მტკიოდა, არაფერი მძწუნებდა და არც დავეყვირებოდა რა მასკლდა.

— მერე, ეგ ბოთლი რაღად გინდა, რომ მოგაქვს? — კვითხე ცოტა დალონებულმა.

— ანან მე წამალი უნდა მამოგინნოს.

ვერაფერსაც ვერ მივხედი, რას მეუბნებოდა. აბა, ბოთლი როგორ უნდა ამოგინნოს კაცს ტყეში შჭირის ნაკლებობის წამალი?

— არა გჯერა? — მკითხა.

— არა! — თავი გავიქინე.

— აი, ნახავ! — თქვა პაპა თინიბეჭმა და უღვაშებში ჩაეღიმა.

მთაზე რომ ავრეკეთ საქონელი, პაპამ მითხრა, ახლა წამლის საძებნელად წავიდეთო.

ძროხებს თავი მივანებეთ. აბა, სად უნდა წასულიყვენ, ვინ მოიპარავდას!

ტყისა და იალალის მიჯნას მივეყვებოდიო. ჩვენს ქვემოთ, ილტოს ვაღმა და გამოღმა, წიფლის

ლად, ხან კვლარატული, ხანაც — ჩვეულებრივი; ხან ასე ვატრიალე, ხან ისე, მაგრამ პასუხი ვერ მივიღე. არადა, არ მინდოდა დამარტებულად მეცნო თავი. რატომღაც მეგონა, თუ ამ გაოლო მაგალითს როგორმე ამოგხსნილი, მერე მთელ წიგნს დვილად გადავებღებულუბდი. პო-და, როგორც კი თავისუფალ დროს ვიმოვიდი, მკშინივ ჩაკვეტდებოდი.

ამასობაში რვეულები შემომეგლია. ექვის რვეულიდან ორიცა დამრჩა. იმათთვის კი ხელი არ მიხლია, მამასთან მისასწერი წერილებისთვის გადავიჩნახე.

პაპა თინიბეჭს შევიჩველე ჩემი გაქირვება: — რვეულები გამითავალა-მეთქი.

— რა ექვა, შეილო, სად გვიფინოვ? ოპია, გაქირვება. ხომ ნახე, როგორ ქალაღზე დაუწყიათ გაზეთის ბეჭდვამ... არც იხმს ხალღობაში იყო რვეულები, მაგრამ იოლად გავდიოდით.

— რით, პაპე? მასწავლე, იქნებ მეც გამომადგეს.

— მე, შეილო, წერა-კითხვა და ანგარიში ხარის ბეჭე-ზე ვისწავლე. ის არც გატყდება, არც გაიხედა, დასწერ ფაქტორი, არ მოგეწონება და, წამალი, მერე ისეც დასწერო...

ჰმ, გაქირვება რას არ მოაფიქრებინებს ადამიანს! მართლაცდა, რომდენიც გინდა, იმდენი წერე და შალე ბეჭის ძვალზე! უჰ, რა კიბა გამოგონება! — თუთონი დაფა და შვიი ცარკიო!..

— მერე, მე საიდან მოვიტანო ბეჭის ძვალი?

— ბებოშენი ბეჭის მცნობია.* შენახული ექნება. უთხარი, მოგაძებნის.

ბებომ სხვენზე მიმასწავლა: აძვირი, იქ იქნებაო. ავძვირეო.

იქნება რომელია! — ოცზე მეტი დიდი და პატარა, ძველი და ახალი ბეჭის ძვლი ჩამოყვარე ძირს. ქვარტლი და მტვერი ეყარა ზედ. გარეცხე, გავაყრილე და

* ბეჭის მცნობს იმას ეძახიან, ვინც ბეჭის ძვლით წინასწარ-მეტავილეს.

ტყე მწვანედ აქოჩრილიყო. ცაში ირას ავლებდა არ-
წივი და, საღდაც შორიდან, ყორნების ყრანტალი ისმო-
და.

პაპა შეჩერდა და შაშხანაში გახვნილი ჩააწყო. მეც
მითხრა, თოფში ვაზნა ჩადევი, აქ შეიძლება მოულოდ-
ნელად დათეს გადავყვაროთ.

პაპა თინიბეჭმა ნადირიობის დროს ძალიან ფრთხილი,
უხმაპურო სიარული იყო. თუ რამის თქმა უნდოდა,
თვალით განიშენებდა. მაგრამ ახლა არც ფრთხილობდა
და არც არაფერი, ჩვეულებრივ მიალაყებდა და მის ფეხ-
ქვეშ ნაყარ ტრეტებს ლაწაღოწი გაუდიოდა.

გაღმა, პირშითში რომ გავედით, პაპამ გარეული
ლორის ნაჩიჩენი ნახა, დაავიერდა და თქვა:

— ეს უპატრონოები, ნახე, სადა ყოფილან! შეიძლე-
ბა ჩვენს კარტოფილებსაც მიაგნონ. მერე ამათ რაღა
მოიცილებს, ვიდრე არ დავბოკავთ.

პირშითში ტყე არც ისე ზნორი იყო და მზის გულზე
ათასგვარ შაშხანაბალს ამოეგებოდა. განსაკუთრებით, არ-
ჩაყველი იყო შაშხანაბალზე. აქ-იქ ტყის სამყურის თეთ-
რი ყვავილები გადააჩნებოდა.

პაპამ ჩამიძულა და ყვავილებს დაავიერდა.

— მო, არის ნიშანი, არის! — თქვა გახარებულმა. მე-
რე გუდიდან ბოლო ამოიღო, ყვავილების შაშხანაბალად,
ბუერას ფოთოლებზე ცოტა სითხე დაასხა. ბოთლი იქვე
დადგა და შორიდან ჩამოეხვლიდა.

ყვავილების წელანდელი სურნელმა მამფრმა სუნმა
შეცვალა.

— მე ახლავე ვიპოვნი წამალს. აბა, უყურე! — ლა-
პარაკობდა პაპა, თან ბუერას ფოთოლს თვალს არ ამო-
რებდა.

ფოთოლს მეც მივშტერებოდი.

სულ მალე, ფოთოლზე ფუტკარი დაჯდა, სისველეს
უტრიალა, ერთხანს წუწნა, მერე ფოთები გაისწორა და
გაფრინდა. პაპამ ხელი მოჩარდილა და თვალი გააყოლა.

— ოო, წავიდა მახარობელი. ახლა უყურე, რამდენ
ძმას მოიყვანს! — თქვა პაპამ, ჯიბიდან ქისა ამოიღო,
მთასოფის გაახვია და გემრიელად გააბოლა.

შართალა, ცოტა ხანში იმდენი ფუტკარი მოფრინდა,
პუერის ფოთოლებზე ვერას ეტეოდნენ. ისინი სითხეს
წუწნიდნენ და მიფრინავდნენ.

— გასაგებია. — თქვა პაპამ, ბოთლს თავი დაღუტო,
ისევ ძველ გულამში ჩადგა და, სწორედ იქითყენ წავე-
დით, საითყნაც ფუტკრები მიფრინავდნენ. დაახლოე-
ნით ერთი კილომეტრი რომ გავიარეთ, პაპამ ისევ ამოი-
ღო ბოთლი და სითხე დაასხა ბუერას ფოთლებს.

მალე იქაც გაჩნდნენ ფუტკრები, მაგრამ უფრო მე-
ტი, ვიდრე პირველად. აქედანაც დასავლეთისაკენ მიფ-
რინავდნენ.

ჩვენ კვლავ ავიღეთ. თოფები, ავიცილეთ გულები და
იმავე მხარეს განვაგრძეთ გზა. ნახევარი კილომეტრი
გვეშეხებოდა გავილი, რომ შევიჩერდით.

პაპამ კვლავ ამოიღო ბოთლი...
უმაღლე მოფრინდნენ ფუტკრები, თანაც იმდენი, —
კინადაც ერთმანეთს ასხდებოდნენ.

გაფრინილებს ახლა მეც გავაყოლე მზერა, მაგრამ
ისინი დასავლეთისაკენ კი არა, იქით გაფრინდნენ, საღა-
ნაც ჩვენ მთვდიოდნენ.

— გამოვიცილებივართ, — თქვა პაპა თინიბეჭმა და
ორასიოდენ ნახივით უკან დავიხიეთ. იქ ჩვენ ისეთი აღ-
დგომი მოგვებნეთ, საიდანაც ახლომხალს მდგარი უხარ-
მზაბი წიფლები კარგად მოჩანდა.

პაპა თინიბეჭმა ისევ ამოიღო ბოთლი...

გვაგონებოდა, ჩვენ დავედევნო, ფუტკრები იმწამსვე
მიეხიებნენ სიკვლ ფოთლებს. რიგი მიიღოდა, რიგი მი-
დიოდა. პირველი ბაწარივით გაებნენ, იმ „ბაწარს“ მე და
პაპა მივყევით. მივეყვით და... გვერდშემშორ, ვევიბერ-
თლა ხავსინს წიფელს მივადექით. წიფლის შუაყელზე
პირველად მე შევიხიე ნახვრეტი, საიდანაც შედიოდნენ
და გამოიოდნენ ფუტკრები.

— უჰ, რამხელა ხეში ყოფილან! თან რა კარგ ადგი-
ლასა დგას! მოჭრის დროს არ დაილეწება. ძველი ოჯახი
ჩანს, აქედან ათ ფუთამდე თაფლს ამოვიღებთ შემოლ-
გომაზე, — კმაყოფილებით თქვა პაპა თინიბეჭმა და წი-
ფელს ხანჯლით სამი ჭვარი დააჭო.

— პა, როგორია პაპაშენი, ხომ ვიპოვეთ უშაქრობის
წამალი! შე რამ მკითხო, თავლი სჯობს შაქარს. შე-
მიდგომამდე ერთი-ორი კიდეც უნდა ვიპოვებთ ამისო-
ნა ხე. ამოვიღოთ თავლი და, ჩვენ კი არა, სხვებსაც გა-
ყვავებთ იოლად. ახლა ხომ ისწავლე, როგორ უნდა ტყე-
ში ფუტკრის პოვნა?

— ადგილი ყოფილა!

— ავიღოთ, თუკი იცი. ჰოდა, აი, ისწავლე, შეილო.
ამოდენა სიმდიდრეა ტყეში, კაცს მიგნება უნდა შეგძე-
ლოს. ამ ხერხით ფუტკრის პოვნა მხოლოდ მის-თიბა-
თში შეიძლება.

— ჰო, მართლა, პაპავ, ამ სიმყავეს ასე ძალიან რა-
ტომ ისევიან? რად უნდათ?
— ფუტკარის, შეილო, სიმყავე და მარილი ძალიან
სჭირდება, ჭრე ერთი, თავის საკვებად, მეორეც — მუშ-
რის გამოსაყვანად.

— კუხარ ხომ თავლს აქმევენ?

— კი, შეილო, მაგრამ მუშარის გამოსაყვანად, თავ-
ლის გარდა, ათასი სხვა მარილი საჭირო. მართლი კი
აუცილებელია. მუშარმა მართლი თუ არა ჰაპა, ისე რამ
უნდა გაუმეგროს თითო კანი, ფეხები და ფრთები!

მეცნიერების ქვეყნი საქართველო

ბ. აღინაგაშვილი.
ხელოვნებაში ფილოსოფიის
კანონები

ხაზების საშუალებით ტანსაცმლის ნაოცების არარეალური გადმოცემა, აგრეთვე, პროპორციების დარღვევა: ხელი, რომელიც ქრისტეს ფიგურას კუთხვების ნიშნად აქვს გაწვდილი, უზომოდ არის გადიდებული. პირველი შეხედვისას, შესაძლოა, ყოველივე ეს მხატვრის უსუსურების შედეგად მივიჩნიოთ. მაგრამ ამ გამოსახულების დამახასიათებელი მძლავრი გამოხატულება სულ სხვის მტყუცვლებს. საქმე ის არის, რომ ქრისტიანობამ ურაცო ფიზიკური სხეულისადმი ინტერესი, იგი ხაზს უსვამდა სულიერი მომენტს. ამ შემთხვევაში ისტატის ინტერესებდა კურთხევის ესტრის ხაზგასმა, ამას კი ემსხვერპლა ფიგურის რეალური ავებულება, რომელიც აღარ იღვანოსტატის ყურადღების ცენტრში. ფიზიკური სამყაროს ამგვარ უზღვევებელყოფას ამ სამყაროს რეალური გადმოცემის უნარის თანდათანობით დაკარგვა მოჰყვა.

საუკუნეების მანძილზე, ხელოვნებაში იცვლებოდა სამყაროს გადმოცემისადმი ხელოვნების მიდგომა, იქმნებოდა ხელოვნების სხვადასხვა სტილი, რომელიც გარკვეული ეპოქის, გარკვეული ხალხის ინტერესებს გამოხატავდა.

ავილით ორი ქანდაკება: ძველგვიგებტური ხელოვნების ნიმუში — ფარაონ რაოფტის გამოსახულება (მე-3 ათასწლეული ძვ. წ.) და პოლიციტეს „ღორიფიორი“ (V საუკუნე ძვ. წ.).

რაოფტის ფიგურა მთლიანად არის გამოსახული, მისი სხეული და სახე მაყურებლისავე არის მობრუნებული (ზურგიანდ ფიგურას გლეჯი, ოთხკუთხა კედელი ჰეარავს), ხელები დამახუდად არის გაჭიმული სხეულის გასწვრივ, ფეხები გადღვებული ნაბიჯის სახით არის მოცემული (ფარაონის მარცხენა ფეხი წინ არის გამოწეული); თავი ოდნავ აწეულია, მზერა კი სივრცეს არის მიპყრობილი; ვიწრო თეძოვებს ეგვრის მოკლე ტანსაცმელი, წელზე ქაბალი აქვს შემორტყმული; ვიწრო თეძოვებს ფართოდ გაშლილი ბეჭები უპირისპირდება; სქელი კისერი და სიმეტრიულად (ორივე მხარეს ზუსტად ერთნაირად) ჩამოშვებული თმა, რომელიც ერთ მონოლითურ მასად აერთიანებს თავსა და მხრებს, ფიგურას გაწმენული მისი შობებულების ანიჭებს, თუმცა ფეხები ნაბიჯში არის წარმოდგენილი. ამის მიზეზი ის არის, რომ ფეხის ორივე ტერფი მთლიანად ეყრდნობა მიწას. მოძრაობის გადმოცემისას ფეხების ასეთი დაყენება ბუნებრივი არ არის (სხეული მთელი სიმძიმით ორივე ფეხს აწევა), სამაგიეროდ, მიღწეულია ფიგურის სიმძიმისა და სიძლიერის ხაზგასმა. სიძლიერის შობებულებას ხელს უწყობს ფეხების, ხელებისა და, საერთოდ, მთელი ტანის დამუშავების ხასიათი. კურთხევი აღმუშავებულია და არც ადამიანის ანატომიური ავებულების მიხედვით არის გადმოცემული. ესე იგი, აქ ადამიანის რეალური ანატომიური ავებულების გადმოცემა კი არ არის მოხარული, არამედ — მისი სიძლიერის შობებულების შექმნა. ფარაონის ზებუნებრივი სახის გამოსახატვად, რეალური ფორმების ნაცვლად, პროპორციითაა გამოყენებული.

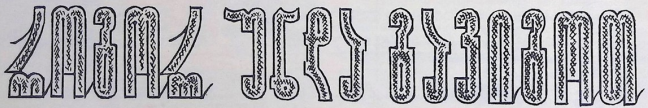

ხელოვნების ნაწარმოების განხილვისას უნდა გავითვალისწინოთ ორი მთავარი მომენტი: ნაწარმოებმა, ერთი მხრივ, უნდა ასახოს ის უმთავრესი, რაც გარკვეულ ეტაპზე კაცობრიობას აინტერესებს, მეორე მხრივ კი — მიაჩნოს ადამიანს ესთეტიკური სიამოვნება.

ყოველი მხატვრული ნაწარმოები გარკვეულ შინაარსს გარკვეული ფორმით გადმოსცემს. თავისი აზრის მკაფიოდ გამოსახვისათვის ყოველი ავტორი ცდილობს სათანადო მხატვრული ხერხები გამოიყენოს და ზოგი საშუალებით ხაზი გაუსვას ამ აზრს. აი, თუნდაც კონტრასტული მავალითები: ძველი ბერძნული ქანდაკება და რელიგიური გამოსახულება შუა საუკუნეების ქრისტიანულ ხელოვნებაში.

ბერძნულ ქანდაკებაში (მაგალითად, პოლიციტეს ათლტის გამოსახულება) იგრძნობა სრულყოფილი მამაკაცის ფიგურის გადმოცემისადმი ინტერესი. ფიგურის ფორმები, მკვეთრად გამოხატული კუნთები, მყარი დეკორატიული მავალითები ასახავს რეალურ ადამიანს. ასეთ ქანდაკებას საფუძვლად უდევს ადამიანის ფიგურის, მისი ფიზიკური მონაცემების, ანატომიური ავებულების ზუსტი შესწავლა.

ახლა განვიხილოთ ქართული რელიეფის ნიმუში — ე. წ. აშტ კურაპალატის რელიეფი. აქ თვალს ხვდება ფორმების სიმრტყობრიობა, პარალელური, ჩაყარული

სულ სხვა პოლიკეტეს „დორიფორის“ ფიგურა. „დორიფორში“ რელიური მამაცია გამოსახული. რელიურია მისი ვანიფიკაციური კუბები. იგრძნობა, რომ მოქანდაკეს, უბირველეს ყოვლისა, ცოცხალი ადამიანის ფიზიკურად სრულყოფილი სხეული აინტერესებდა. ფიგურის მოზა თავისუფალია. არავითარი დამატება არ იგრძნობა.

იდავები მოხრილი მარჯვენა ხელით დორიფორის შუბი უჭირავს. თავი ოდნავ დახრილია, ამიტომ კისერი, თუქცა მისი ფორმა ათლეტურია, მოძრაად გვეკონიება. ყოველი კუნთის ფორმაში რელიური, ცოცხალი ადამიანის სხეული იგრძნობა.

სახვითი ხელოვნების ნაწარმოების, კერძოდ, ქანდაკების განხილვისას ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმას, თუ რა მასალისაგან არის იგი შექმნილი. მაგალითისათვის ავიღოთ ჩვენს ერამდე V საუკუნის ბერძენი მოქანდაკის ნამუშევრები. ეს ნამუშევრებია ორი თავი. ერთი თავი მარმარილოსაგან არის გამოკვეთილი, მეორე — ბრინჯაოსაგან. ორივე ქანდაკებაში ნაკვთები მკაფიოდ არის გამოყვანილი, მაგრამ მარმარილოში გამოქანდაკებული ფორმები ბევრად უფრო რბილია, ვიდრე ბრინჯაოში შესრულებული ნაკვთები. ეტყობა, მოქანდაკე ითვალისწინებდა ბრინჯაოს თვისებას — ხედაპირზე შუქის უფრო მძლავრ არეკვლას, რაც მას ფორმების სიმკვეთრის შესანარჩუნებლად სჭირდება.

სხვადასხვა დროის ინტერესთა განსხვავების საინტერესო მაგალითთა შუასაუკუნეების ფრანგული ტაძრის — შარტრის ქანდაკება. შუასაუკუნეებში ტაძრები დიდი ხნის განმავლობაში შენდებოდა. მათს დამთავრებამდე ასეული წლები გადიოდა. ამიტომ არის, რომ შარტრის ტაძრის ფასაღებზე მოთავსებულია როგორც რომანული, ისე გოთური პერიოდის ნიმუშები.

შარტრის დასავლეთ ფასაღზე (XII ს.) გამოსახულია წმინდანები. მათი ფიგურები მჭიდროდ არის დაკავშირებული სვეტთან. პირველი შეხედვისას თვალს ხედება ფიგურების დაჭიმულ სილუეტში. იდავები მოხრილი ხელები, რომლითაც მათ გრავნილი ან სახარება უჭირავთ, არ არიან ფიგურების სხეულის სწორხაზოვან მონახაზს. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ფიგურები სვე-

ტების ნაწილია, ამით კი ხაზგასმულია ამ ფიგურების დანიშნულება — საღვთო წერილის შინაარსის მოხრობაც და მათი აღქმაც, როგორც კელის შემეკულობის ერთ-ერთი ელემენტი.

ჩრდილოეთ ფასაღის ფიგურები (XIII ს.) ასე მჭიდროდ აღარ არის სვეტებთან დაკავშირებული. ხელების მოძრაობა შედარებით უფრო თავისუფალია და, რაც მთავარია, ტანისამოსის ნაკვთების დინება უფრო ბუნებრივია, იგრძნობა ქსოვილის სიმძიმე.

ქრისტიანობამ შარტრ შუასაუკუნეების ნაწარმოებათა შინაარსი როდი განსაზღვრა, არამედ — აღორძინების ხა-

▲ ანთხ კარაკალაბის რელიეფი.

ნის ნაწარმოებებისა. მაგრამ რაოდენი განსხვავებაცაა შუასაუკუნეების რომელიმე ხატისა და ლენინარდო და ვინჩის ნაწარმოების ერთი და იგივე შინაარსის გაღმოცემაში. ერთმანეთს შევადაროთ ე. წ. ვლადიმერის ხატი — ღვთისმშობელი, რომელსაც ხელში ყრმა უჭირავს (XI ს.), და ლენინარდო და ვინჩის „მადონა“ მადონა.

ვლადიმერის ხატზე გამოსახულ მარიამს ხელში უჭირავს ყრმა ქრისტი, რომლის გამოსახულებაც მჭიდროდ არის დაკავშირებული მარიამის ფიგურისთან, მის ფონზეა მოთავსებული და არ გამოდის მისი მონახულობის ფარგლებიდან. ფიგურების ამგვარი მჭიდროდ დაკავშირებით მიღწეულია ეპოპოზიციის მთლიანობა.

ყრმა სახით მიკვდება დედის ლოყას, მარიამს საპასუხოდ თავი დაუხრია, მაგრამ მისი მწუნარე მზერა მაცუ-

საქართველოს ისტორია

რეზოლუციას ანის მიმართული. თუკი დედა და შვილი ერთობლივად მარში. არიან გამოსახული, ჩვენ ვერ ვგანძობთ რაიმე მოქმედებას, მათი პოზა რამდენადმე გამაზრებელია. ამ შთაბეჭდილებას ისიც უწყობს ხელს, რომ მარიამი შვილისკენ კი არა, მავურებულსავე იზიზიზება. გარდა ამისა, ფიგურებში არ იგრძნობა ფიზიკური სიბრძნე. ლეთისშობილის მოსახსანი, ორიველი სრულიად ჰვარავს ფიგურას, ერთ მთლიან ლაქად იკეთებენ; მის ქვეშ არ არის გამოყოფილი სხეულის ნაწილების ცალკეული მოცულობები. წერილი, პარალელური, ოქროსფერი ხაზებით არის დანაწევრებული ქრისტეს ტანისამოსი. ამ კუთხოვან ხაზებში ძნელი ამოკავითხოვთ ქოხელის რეალური ნაოქების გამოსახვა. მარიამის ხელი ყრმა ქრისტეს სხეულზე ისეა დადებული, როგორც ერთი სიბრტყე მეორეზე. არავითარი შთაბეჭდილება არ იქმნება იმისა, რომ ამ ხელს რაიმე სიმძიმე უკავია. თუ გავითვალისწინებთ ქრისტიანობის მიერ ამქვეყნითურ ცხოვრების უარყოფას და ხატის დანიშნულებას (გამოსახვა სანაწილოდღეს წმინდანისა, რომელიც შობის საღეს მლოცველის მიწვევით ყოფისაგან), ვასაკვები ხდება გამოხატული ფიგურების არამატერიალურობის შთაბეჭდილება.

ლონარლო და ვინჩის მიერ გამოსახული მარიამი ახალგაზრდა ქალია. მის შვენიერ ოქროსფერ თმას არავითარი მოსახსანი არა ჰვარავს. კაბა მხატვრის თანამედროვე ფორმალურ ქალთა მდიდრულ კაბებს მშვენიერად ეწყობა. მისი ფართო ნაოქების ქვეშ სხეული იგრძნობა. მრავალი ლოყები, ნიკაი მიწიერი აღმანიდან, ისიც ახალგაზრდა, მომზობლავი აღმანიდან სახეს ჰქმნის; შუა-ჩრდილის რბილი გადასვლებით იფარება ნაზი ფორმები; ცოცხალი, მიზიდველი ბავშვის შთაბეჭდილებას სტოვებს მარიამის მუხლზე მცდომსავე ქრისტეს. მარიამსა და ქრისტეს მკაფიოდ გამოხატული დედაშვილური გრძობა აერთიანებს. მარიამი ნაზად უძვირის პატარა ქრისტეს, მისი ტუჩები გასწლია ოღუნე შესამჩნევი, მაგრამ დღმობრივი სიყვარული გამოთხრო ღმობით. პატარა ქრისტე კი ბავშვისათვის დამახასიათებელი ინტერესით შეყურებს ყვივალს, რომელსაც მას დედა აწვდის. თვით მოქმედება — ყვივლით დაინტერესება — ორივე ფიგურას აერთიანებს და სრულიად მიწიერ განწყობილებას გამოსახავს.

ახლა ერთმანეთს დავუპირისპიროთ XV საუკუნის იტალიური მხატვრის პიროლანდის ნამუშევარი და ლონარლო და ვინჩის ნაწარმოები. ორივეს თუდა აღეშულო „საიდუმლო სერობა“, ესე იგი საღეთი წერილობით მოთხრობლი ამავეი. ქრისტემ ტრაპეზის (გახშობის) დროს განაცხადა, რომ ერთ-ერთი მისი მოწვევი (მოციქულთა) გასცემს მას. მომწინტი ძალზე დრამატულია. მოციქულთა შორის იმყოფება მონღალური; ვინ არის იგი? ამ ანეკდოტულ სიუჟეტს პიროლანდით ასე ვარძობენ: დარბაზის სიღრმეში, კედლის გასწვრივ, დგას მავილა, რომლის ერთ მხარეს მოციქულები სდებიან. მათი სახეები მავურებლისკენ არის მიმართული. მათ შორის არის ქრისტეც, რომელსაც ცენტრალური ადგილი უჭირავს. ყველა ფიგურა წელს ზემოთ არის გამოსახული. ქრისტეს ფიგურა მწკრილი, მოციქულები კი სხვადასხვა მოძრაობით არიან შექმნილნი. ზოგი ერთმანეთს ელაპარაკება, ზოგიც ჩაფიქრებულია, მაგრამ ეს არ აღეშულოს სიმშვიდის გრძობას. მხოლოდ ერთი მოციქულის ფიგურა გამოიყოფა ამ სავთრო რიგიდან. იგი ქავილის წინ არის მოთავსებული. მავურებელი მას ზურგიდან, მაგრამ მთლიანად ხედავს. ფიგურის ხაზგასმული გამოყოფით

მხატვარი მავურებელს იღაზე მითითებებს, როგორც მონოლოტზე. მხატვარი არ ცდილობს აღადგინოს მოქმედების ატმოსფერო: არა ჩანს დიდი მძლეობა, რაც ბუნებრივი იქნებოდა ასეთი საშინელი ამბის მოსმენის შემდეგ. იუდას გამოყოფა კი სრულიად არღვევს ბუნებრივობის შთაბეჭდილებას, რადგან მონოლიტისათვის წარმოუდგენელი იქნებოდა სხევისაგან ამავეარი გამოყოფა. პიროლანდიისათვის სიუჟეტის ფსიქოლოგიური ხაზებია და გადმოცემა კი არ ეთ მთავარი, არამედ მისი შვენილი ილუსტრაცია. სამაგიეროდ, რაოდენ გულდასმით ხატავს იგი ხეებს, ტრტებს, ფოთლებს, ჩიტებს, რომლებიც ფართოდ ვაშლილი ორ დია თაიდან მთხანანს! როგორ ზედმიწევნით არის აღნიშნული სიღრმეში მიმავალი იატაკის ფილები! თუ ვავისხენებთ, რომ საუკუნეების მანძილზე ქრისტიანობა ყოველდღიური ცხოვრების ასახვა ვაურობდა, ცხად ვახდებ, რომ პიროლანდის გახატვმა, რელიგიურ სიუჟეტთან შედარებით, მეორეხარისხოვანი ფტლებით იმ დროისათვის მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო.

სულ სხვა თქმის ლონარლო და ვინჩზე. იმ დროისათვის მიწიერი ყოფა უკვე საფუძვლთანად შეიჭრა მხატვრების შემოქმედებაში. ამიტომ მხატვარი აბრაცილობს სურათი მიწიერი განწყობილებას დამდასტურებელი დეტალებითა და საგნებით ვაძიდრობს. მიწიერი ყოფა სხვაგვარად არის აღნიშნული — აღმანიდან ფსიქოლოგიური განცდების გადმოცემის საშუალებით.

ლონარლო და ვინჩის ნაწარმოებში უარყოფილია ყოველგვარი წერილობით, ხაზგასმული მთავარი: წინ გამოიწეული მავილა, რომელსაც მოციქულები და ქრისტე უსხედან, ქრისტე მოქცეულია ცენტრში. მისი ცენტრალური მდებარეობა აღნიშნულია კარის ჩარჩოთ, რომელიც შემოხაზავს ქრისტეს ფიგურას, და აგრეთვე იმით, რომ მის ორივე მხარეს თავისუფალი სივრცეა დატოვებული: ქრისტეს საშინელი სიტყვებით განცთვიერებულმა მოციქულებმა თითქმის დაიხიეს მისგან.

მოციქულთა ფიგურები დიდ მძლეობას გამოიხატავენ. მათი აღმთითებელი სახეები, მრავალგვარიან ქესტიკულაობა, ტემპერამენტული მოძრაობა დრამატული დამაბულობის ძლიერ განწყობილებას ჰქმნის. ერთი მოციქული მიმართულია ქრისტესაკენ, თითქმის გვესმის მისი შეთხოვა: „ხუთუ ვაძიქმი ერთი ჩვენთაგანისა# მეორეზე ხელი ვაძიქმის მისეცე და ამავე დროს სწრაფად მიზიბრდა მაგიდის მობოში მდელი მოციქულთა გუფუს: „ეს არა ვეგისისო“. მოციქულთა მძლეობაგებას უპირისპირდება ქრისტეს სიმშვიდე, რაც ბედთან შერაგებას გამოხატავს.

მოციქულთა გუფუებში ძნელი გამოიყო მონოლოტე იუდა. ეს ბუნებრივიც არის; იუდა, ცხადია, მოერიდებოდა თავის გამჩრებს. მაგრამ მხატვარმა იგი განსაკუთრებულად დამახასიათებელი ნიშნებით გამოსახა: მხოლოდ მას აქვს ჩრდილი მოციქულთა სახე, რაც სათანადო იერს ანიჭებს მის პრობლემს, ყვიზან ცხვირს. იუდას ხელში ფულით სასეე ქისა ჩაუბოლავს, რომელიც ქრისტეს გაცივს სახელად მობო. ერთი შეხედვით, თითქმის შეუმჩნეველი ნიშნებით, ლონარლომ მონოლოტის დამახასიათებელი სახე შექმნა. თუ პიროლანდის სურათში ამბის გულუბრყვილი თხრობა მოცემული, ლონარლო სიუჟეტის ფსიქოლოგიურ სიღრმეს, მის დრამატულობას გადმოსცემს.

ხელოვნების ნაწარმოების ერთ-ერთი თავისებურება ის არის, რომ მხატვარს, ყურადღების გამახვილებით, შეუძლია რომელიმე დამახასიათებელ თვისებას

გაუღეს ხაზი ან ხაზგასმულად გადმოგვცეს სიგნების ის მხარე, რომელშიც მასზე ყველაზე მეტი შთაბეჭდილება მოახდინა. ამის მშვენიერი ნიმუშია სახელმწიფოებრივი ქართული პეიზაჟისტის დავით კაკაბაძის ტილოები, განსაკუთრებით — ე. წ. „იმერეთის პეიზაჟის“ სერია.

ჩვენს წინ არის კომპოზიცია, რომლის ზედაპირს მთლიანად ჰფარავს ოთხკუთხა მონაკვეთებად მკვეთრად დანაწევრებული მთის კალთები. შესასლოა ვინმეს დაებადოს კითხვა: ბუნებაში განა ასე მკვეთრად არის გამოყოფილი ველებსა და ბოსტნების ოთხკუთხა მონაკვეთები? განა ასე კონტრასტულად უპირისპირდება ერთმანეთს გარდისფერი, მწვანე და მოყვითალო ლაქები, რომლებიც, ერთად რომ ვვიღოთ, ფერად-ფერადი ნაკუწებისაგან შეეკრიბა საბანს მოგვაგონებს? თანაც, პეიზაჟის რა უჩვეულო კომპოზიციაა ეს, სადაც არა ჩანს ცა?

შორიდან მკვეთრ და კონტრასტულ ლაქებად აღიჭმება და, სწორედ ეს არის გადმოცემული კაკაბაძის ფუნქციით. რაც შეეხება ცას, მას როდი ვხედავთ, როდესაც თვით-მფრინავიდან დაუყურებთ დედამიწას. რაც უფრო ზევით ავიწვივით, დედამიწის უფრო მეტ ფართობს აითვისებს ჩვენი თვალი. სწორედ დიდი სიმაღლიდან არის დანახული კაკაბაძის მიერ იმერეთის პეიზაჟები. ერთგვარი პირობითობის შთაბეჭდილება რეალური სახის გამაზვიანებელი გადმოცემის შედეგია.

სახითი ხელოვნების ნაწარმოებს რომ ვთვალთვინებთ, უპირველეს ყოვლისა, ნაწარმოების შინაარსს ვაგებთ უნდა დავისახოთ მიზნად, ხოლო შემდგომ — როგორ არის ეს შინაარსი მოთხრობილი, რა არის შინაარსში ხაზგასმული, რით მიიპყრო მან მხატვრისა თუ მოქანდაკის ყურადღება. მეერ იხილება მეორე საკითხი — რა მხატვრული ხერხებით არის მიღწეული შინაარსის გარ-

▲ ქ ი რ ლ ა ნ დ ა ი ო . საიდუმლო სირობა.

მეგრამ იმერეთის პეიზაჟების სერია ხიბლავს მაყურებელს. არავის არ გაუჭირდება იმის გამოცნობა, თუ საკარბიველს რა კუთხეა ტილოებზე გამოსახული. ამ მომხიბვლელი ძალის საიდუმლოება ის არის, რომ მხატვარმა ის დაინახა, რაც იმერეთის პეიზაჟს ყველაზე მეტად ახასიათებს, და ამ დახასიათებელ ნიშნებს ხაზი გაუსვა. იმერეთის მთებს თვითმფრინავიდან რომ დაეყურებთ, ისინი სწორედ ოთხკუთხა მონაკვეთებად დასერილი ზედაპირის სახით წარმოგვიდგება. სხედასხვა მცენარეებით დაფარული ველებს მრავალფეროვნება

კვეთილი ზეგავლენა მაყურებელზე: აღელვებს იგი მაყურებელი ესა თუ ის შთაბეჭდილება, უნდა გავითვალისწინოთ ფერებისა და ნახატის ხასიათი, მოცემულ არეზე კომპოზიციის ღერძების განლაგება და ნაწარმოების დედაზრთან ყველა ამ მომენტის შესაბამისობა.

როცა გვიწადა გამოვარკვიოთ, რა ხერხებით არის მიღწეული ესა თუ ის შთაბეჭდილება, უნდა გავითვალისწინოთ ფერებისა და ნახატის ხასიათი, მოცემულ არეზე კომპოზიციის ღერძების განლაგება და ნაწარმოების დედაზრთან ყველა ამ მომენტის შესაბამისობა.

ს ა კ ი ე ბ ე ლ ი

თუ ჭექა-ქუხილმა გაშლილ შინდროში მოგისწროთ, არ გათამამდეთ, მანაც დაწოლავა საჭირო.

თუ მდინარეში ან წყალსაცავში ბანაობთ, სწრაფად გამოდეთ ნაპირზე, თუ ტყეში ხართ, დიდ ხეს ერიდეთ და ბუჩქნარს შეაფარეთ თავი. გასვლად, მჭიხ უყვალაზე მტვრად მუხას, ნაძვს და ვერხვს მცემთ, უფრო იშვიათად — არყისხეს, ცაცხვს, ძალზე იშვიათად — თბილ ა რ ს და ნეკერჩხალს.

კარის სწრაფად მიხურვისას პატარა საკეტი ურდული რომ საკბილეთი კარგად ჩაიჭედოს, მას ზამბარა უნდა გაუჭითო. ამისათვის საკმარისია სა-

შუალო ზომის ინვლესურქინძისთავს თავი ვადაუგრებო, მერე იგი წერილი ლურჯშით კარზე ისე მიაჭედო, როგორც ნახაზზეა ნაჩვენები.

საკერავი მანქანის საკოჭეზე დაკოხილმა ძაფის კოჭმა ამოხტომა იც-

ის, კოხს ზემოდან რეზინის რგოლი ჩამოაყვით და აღარ ამოხტება.

რკინის ტაფები და ქვაბები აღვილად თანგება, მაგრამ უნაკლებ ცაღლა იოლია — კარგა მაგრად გამოხეთ ცხიმით და ცეცხლზე გაახურეთ, შემდეგ გაჭრილი უში კარტოქოქოლითა და წვრილი ხილით გაწმინდეთ. თუ უნაკლებ მაგრად არ არის მოყიდებული, შეგაძლიათ დაჭმუწული ქაღალდითა და მარილით ვახეხოთ.

რაც არ უნდა სუფთად ინახავდეთ საშარეულის ბაკანს, ზშირად მილიდან მანაც ცუდი სუნი ამოისხლმე, ამიტომ კვირის ორჯერ-სამჯერ აკლუდებული წყლითა და შიგ გახსნილი ხოლეთ უნდა ჩარტეხოთ.

ცხელი კომპოტი ან სხვა რამე თუ გინდეთ მალე გააციოთ, ქვაბი მეოფე, მოზრდლო, ცივი წყლით სავსე ქვაბში ჩადეთ, ოღონდ წყალში ცოტა მარილი შეურიეთ.

5. ასათიანი — ქართული კულტურის დიდი კერა. (წერილი) გარეკან. . . 1

6. ჯიბლაქე — გენიოსი პოეტი — ნიკოლოზ ბარათაშვილი (წერილი) . . . 5

7. მრევლიშვილი — ღამე კრწანისზე. (მოთხრობა) . 9

8. თეთვამე — კომკავშირი ომის შემდგომ პერიოდში — (წერილი) . . . 12

9. ხომერტი — ლეგენდარული გმირის ნაცვალეზე (ნარკვევი) . . . 15

10. კისრევი — როცა ოლიმპიური ჩირალდანი ანთება (წერილი) . . . 19

11. ახალი წიგნები . . . 20
საინტერესო თემაზე 21

12. ჩეკურიშვილი — გედეხაური (მოთხრობა, გაგარტელება) 22

13. ჯალოსნური სარკე 27

14. ალიბეგაშვილი — როგორ უნდა გვიგოთ ხელოვნების ნაწარმოები (წერილი) 28

15. გამოგადგები 28
თავშესაქცევი გარეკ. 3

გარეკანის პირველი გვერდის მხატვრობა ეკუთვნის ზურაბ შორაჩიძეს.

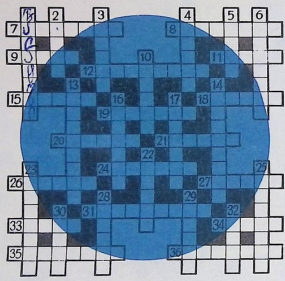
მთავარი რედაქტორი ბაბუშლია შვილი.
სარედაქციო კოლეგია: შილინი ბერიძე, შოთა ბაბუნიანი, ნოდარ ბუკიაშვილი, ჯუშუბია კვარაცხელიანი, სებასტიანოვილი, შუბან ლხავიანი, ზუბანა ლეშაშვილი (პ/მგ. მიღვანი), ბერიძანი, თინათინა სამოსელი, ბაიკო ფოსტინიშვილი (მხატვარი — რედაქტორი).

<p>გვერდის მხატვრობა: თბილისი, ლენინის ქ. № 14. ტელეფონები: რედაქტორის — 83-84-88 1157. შოთაშვილი — 83-84-87 განყოფილებების — 83-84-29</p>	<p>„СНОВИРИ“ Из грузинского языка. Адрес редакции: Тбилиси, ул. Ленина, 14. Издательство: ЦК КП Грузии. Тираж: 1000 экз. Цена: 10 коп. Подписной индекс: 21/VIII-68. Выходит 27.74.</p>	<p>ფასი 20 კაპიტი</p>
--	---	---------------------------

თბილისში მცხოვრებს აპორტის კასუნი წერილობით არ ეზახანებათ.

ვერტიკალურად: 1. ტბა უნგრეთში; 2. კურორტი შავი ზღვის სანაპიროზე; 3. პიონერთა საკუშირო ბანაკი; 4. ფრინველი; 5. მაჰმადიანთა სულიერი წინამძღოლი; 6. კულტურა, წარმოქმნილი ბერძნულ და აღმოსავლურ კულტურათა შერწყმით; 10. ხის წყირი, რომელსაც ერთ ბოლოზე წასმული აქვს აალებადი ნივთიერება; 13. სოფელი ჩხარის რაიონში; 14. ვოლგისპირას გაშენებული ქალაქი; 16.

ქართული საეხტრადო ანსამბლი; 32. ენამურალი, უიამურალი ადამიანი. **კორინთბალურად:** 7. მოქიქული კერამიკული ნაწარმი; 8. ქართლის მღინარე; 9. საქონლის გასარეცი მოქნილი ჯოხი; 11. ერთ-ერთი შეგარენება; 12. ლექსი, რომლის სტრიქონთა თავიკდური ასოები სიტყვას ან წინადადებას შეადგენს; 15. ზაფხულის ნახავე; 18. სურნელთაგანი ხხნარი; 19. შეჩენება, დაწყება; 20. გამოჩენილი კომპოზიტორი.

თხულება ან წერილი, რომელზეც ავტორის გვარი არ არის აღნიშნული; 17. საქართველოს ერთ-ერთი კუთხე; 22. რადიოტალღების დასაქერად გაზმული მავთული; 23; სხვაზე წინ მდგომი; 25. ტრანსპორტით ტვირთის შეუჩერებლევ გადატანა; 28. ძვირფასი ქვების წონის ერთეული; 29. სიტყვის გამტეხი, ანუ; 30.

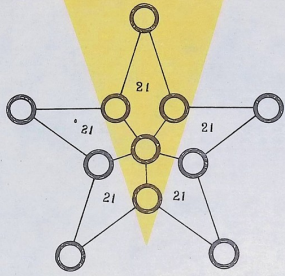
რი; 21. ჭილდო ანუ? 24. გასაგზავნად შეკრულ-ფუფუთული ნივთი; 26. მღინარეზე ან სრუტეზე გადასასვლელი საშუალება; 27. ულაგმო ადვირი; 31. ქალაქი ამერიკის შეერთებულ შტატებში; 33. შესაძლებლობა ანუ? 34. მტკაცებელი ცხოველი; 35. ოთხი კაცისაგან შემდგარი მუსიკოს-შემსრულებელთა ჯგუფი; 36. ვერდის ოპერა.

შეკვნი

აბა, სცადე!

აქ მოცემული ვარსკვლავის ყველა რგოლში ჩაწერე სიტრები 1-დან 11-მდე ისე, რომ თითოე-

ულ ქიმში მიღებული მათი ჯამი 21-ს უდრიდეს. შეადგინა ქუთისის შგ 2 საშ. სკოლის 1 კლ. მოსწავლე ნუზარ აბაშაძე.

თავსატანი

შეგიძლია ეს ნამგლა მთვარე ორი სწორი ხაზით ექვს ნაწილად გააკო?

სახუმარო გამოცანა

ხუთმა მიწისმთრელმა ხუთ საათში ხუთი მეტრი სიგრძის თხრილი გათხარა. რამდენი მიწისმთრელი გათხრის 100 საათში 100 მეტრი სიგრძის თხრილს?

პასუნი № 8-ში მოთავსებულ თავესაქვეზე

- სახუმარო გამოცანები
- 1981.
  - მფრინავი ქალია.
  - მხედარი.
  - ქო.

აბა, სცადე!

